

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kotikuntalain, väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi kotikuntalakia, väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettua lakia ja verotusmenettelystä annettua lakia. Esityksen tavoitteena on selkeyttää säännöksiä, jotka koskevat menettelyä tietojen tallettamisessa väestötietojärjestelmään sekä virheiden korjaamista, oikaisuvaatimusta ja muutoksenhakua.

Esityksen tavoitteena on lisäksi parantaa tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään ja tallettujen tietojen tarkistamista muiden viranomaisten tiedossa olevien tapahtumien perusteella. Kotikuntalain mukaiset muuttoilmoitukset voitaisiin jatkossa tehdä joko kirjallisesti, sähköisesti tai henkilökohtaisen asioinnin yhteydessä. Kotikuntalakiin lisättäisiin lisäksi säännös merkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään tilanteissa, joissa henkilön olinpaikasta ei ole saatu tietoa kahden kalenterivuoden aikana. Esityksessä ehdotetaan lisäksi kotikuntalain mukaisesta ilmoitusrikemaksusta luopumista.

Verotusmenettelystä annettuun lakiin lisättäisiin säännös siitä, miten henkilön kotikunta määräytyy verotuksessa silloin, kun henkilö on merkitty väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa olevaksi.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi teknisiä korjauksia viittaussäännösten ja terminologian osalta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 2016.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Lainsäädäntö.....	3
1.2 Nykytilan arviointi.....	3
<i>Kotikuntalain ja väestötietolain muutoksenhakusäännökset.....</i>	<i>3</i>
<i>Väestötietolain menettelysäännökset.....</i>	<i>5</i>
<i>Rekisterinpitäjän tietojen saantia koskevat säännökset.....</i>	<i>6</i>
<i>Tietymättömissä olevien merkitseminen väestötietojärjestelmään.....</i>	<i>7</i>
<i>Kotikuntalain mukainen ilmoitusrikemaksu.....</i>	<i>8</i>
<i>Muuttoilmoitusten puhelinpalvelu.....</i>	<i>9</i>
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	10
2.1 Keskeiset ehdotukset.....	10
<i>Kotikuntalain ja väestötietolain muutoksenhakusäännökset.....</i>	<i>10</i>
<i>Väestötietolain menettelysäännökset.....</i>	<i>13</i>
<i>Rekisterinpitäjän tietojen saantia koskevat säännökset.....</i>	<i>13</i>
<i>Tietymättömissä olevien merkitseminen väestötietojärjestelmään.....</i>	<i>14</i>
<i>Kotikuntalain mukainen ilmoitusrikemaksu.....</i>	<i>15</i>
<i>Muuttoilmoitusten puhelinpalvelu.....</i>	<i>15</i>
<i>Muut esitykseen sisältyvät muutosehdotukset.....</i>	<i>16</i>
2.2 Esityksen yhteydessä arvioidut muut muutosehdotukset.....	17
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	17
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	17
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	18
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	18
4 ASIAN VALMISTELU.....	19
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	21
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	21
1.1 Kotikuntalaki.....	21
1.2 Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista.....	25
1.3 Laki verotusmenettelystä.....	31
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	32
3 VOIMAANTULO.....	32
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	32
LAKIEHDOTUKSET.....	35
Laki kotikuntalain muuttamisesta.....	35
Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta.....	39
Laki verotusmenettelystä annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	42
LIITE.....	44
RINNAKKAISTEKSTIT.....	44
Laki kotikuntalain muuttamisesta.....	44
Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta.....	51
Laki verotusmenettelystä annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	57

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö

Kotikuntalaki (201/1994) tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1994. Laissa säädetään muun muassa muuttajan ilmoitusvelvollisuudesta, ilmoitusten vastaanottamisesta, kotikuntamerkinnän ja väestökirjanpitomerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään, merkinnän korjaamisesta sekä muutoksenhausta maistraatin tekemään merkinnän korjaamista koskevaan ratkaisuun.

Kotikuntalakia on muutettu useaan kertaan säädösmuutoksilla 1650/1995, 219/2003, 624/2004, 956/2005, 957/2006, 399/2007, 1012/2007, 1095/2010 ja 1377/2010. Muutoksilla on muun muassa tehty kotikuntalakiin vaaliuudistuksen edellyttämiä muutoksia, tarkennettu muuttoilmoitusta koskevia säännöksiä, lisätty säännökset huoneiston omistajan ja haltijan tiedonantovelvollisuudesta, tehty Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välisen väestön rekisteröintiä koskevan sopimuksen edellyttämät muutokset, täsmennetty maistraattien toimivaltaa koskevia säännöksiä sekä tarkennettu kotikunnan määräytymisen perusteita henkilön valinnanvapauden edistämiseksi.

Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista (661/2009, jäljempänä *väestötietolaki*) tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2010. Laissa säädetään muun muassa väestötietojärjestelmän tietosisällöstä ja tietojen ylläpidosta, rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuksista, tiedon ilmoittamista koskevista velvoitteista, tietojen julkisuudesta ja niiden luovuttamisesta sekä oikaisuvaatimuksen tekemisestä ja muutoksenhausta rekisteriviranomaisen lain nojalla tekemiin ratkaisuihin.

Väestötietolain mukaan maistraatit vastaavat virka-alueensa rekisteritiedoista ja niiden ylläpidosta. Väestörekisterikeskus vastaa väestötietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä.

Väestötietolaissa on myös säännökset Väestörekisterikeskuksen varmennetusta sähköisestä asioinnista (6 luku). Luvussa säädetään muun muassa Väestörekisterikeskuksen tuottamista varmenteista ja niiden myöntämistä koskevista menettelyistä.

Väestötietolakia on muutettu säädösmuutoksilla 983/2010, 1233/2011, 29/2012, 156/2013, 926/2013, 145/2014 ja 1396/2015. Muutoksilla on muun muassa annettu Verohallinnolle, Maahanmuuttovirastolle ja paikallispoliisille oikeus henkilön suppeiden perustietojen tallettamiseen väestötietojärjestelmään, täsmennetty väestötietojärjestelmään talletettavien tietojen joukkoa ja turvakiellon käyttöalaa sekä lisätty säännös julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen muodostamisesta ja käytöstä.

1.2 Nykytilan arviointi

Kotikuntalain ja väestötietolain muutoksenhakusäännökset

Kotikuntalaissa säädetään henkilön kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan sekä ulkomailla vakinaisesti asuvan Suomen kansalaisen väestökirjanpitokunnan määräytymisestä. Rekisterinpitäjänä toimivat maistraatit merkitsevät kotikuntalain mukaan määräytyvän kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan sekä ulkomailla vakinaisesti asuvan Suomen kansalaisen väestökirjanpitokunnan väestötietolaissa tarkoitettuun väestötietojärjestelmään. Maistraatit harkitsevat

näin ollen kotikuntalain 2 luvun kotikunnan määräytymistä koskevien säännösten nojalla, talletetaanko henkilölle tieto kotikunnasta väestötietojärjestelmään ja mikä henkilön kotikunta näiden säännösten perusteella on.

Kotikuntalain muutoksenhakujärjestelmä perustuu voimassa olevan lain säännöksiin, joiden mukaan kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä voidaan korjata asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista koskevalla menettelyllä. Kotikuntalain mukaan ei näin ollen ole mahdollista tehdä hallintolain mukaista oikaisuvaatimusta tai hakea hallintolainkäyttölaissa säädettyin tavoin muutosta maistraatin tekemään kotikunnan määräytymistä koskevaan ratkaisuun, vaan mahdollinen virhe tässä harkinnassa voidaan korjata kotikuntalaissa säädettyjen virheen korjaamista koskevien säännösten tarkoittamalla tavalla. Virheen korjaamista koskevaan ratkaisuun on pääsääntöisesti edelleen mahdollista hakea muutosta.

Väestötietolain 3 §:n mukaan väestötietojärjestelmä on yleinen valtakunnallinen perusrekisteri, joka sisältää tässä laissa säädetyt tiedot henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista sekä hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista. Väestötietojärjestelmä muodostuu automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetystä valtakunnallisesta tietojärjestelmästä sekä niistä alueellisesti järjestetyistä asiakirja- ja muista vastaavista tietoaaineistoista, joita ei ole otettu digitaalisessa muodossa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävään tietojärjestelmään.

Väestötietolain muutoksenhakujärjestelmä perustuu lain 75 §:ssä säädettyyn oikaisuvaatimusta koskevaan menettelyyn, jonka mukaan väestötietolain nojalla tehtyyn ratkaisuun tai rekisterimerkintään voidaan hakea oikaisua. Väestötietolain mukainen oikaisuvaatimusmenettely ei ole sidottu määräaikaan, vaan käytännössä laki mahdollistaa oikaisun hakemisen pitkänkin ajan kuluttua lain nojalla tehdyn hallintopäätöksen jälkeen. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen on lain 76 §:n perusteella mahdollista hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Väestötietolaki ei sisällä säännöksiä lain nojalla tehtävien hallintopäätösten muutoksenhausta, vaan oikaisuvaatimusta koskevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin lain mukaan tehtäviin rekisterimerkintöihin ja päätöksiin. Väestötietolain mukaan väestötietojärjestelmään tehdyn kotikuntaa koskevan merkinnän korjaamisesta säädetään kotikuntalaissa. Viittauksella tarkoitetaan edellä mainittuja kotikuntalain 16 ja 17 §:ssä tarkoitettuja asia- ja kirjoitusvirheen korjaamista koskevia säännöksiä. Väestötietojärjestelmässä olevien virheiden korjaamiseen sovelletaan lisäksi henkilötietolain (523/1999) säännöksiä rekisterinpitäjän velvollisuudesta korjata rekisterissä oleva virhe.

Lakien muutoksenhakujärjestelmän soveltamisessa on käytännössä esiintynyt epävarmuutta erityisesti siitä syystä, että väestötietolaissa säädetyn määräämättömän ajan avoimena olevan oikaisuvaatimusmenettelyn erottaminen uuden päätöksen tekemisestä tai rekisterissä olevan virheen korjaamisesta on osoittautunut hankalaksi. Säännösten perusteella ei ole ollut selkeää velvollisuutta hallintopäätöksen tekemisen yhteydessä oikaisuvaatimusohjaukseen. Kotikuntalain nojalla ei ole säännösten mukaisesti ollut muutoksenhakumahdollisuutta kotikuntaa koskevan päätöksen osalta. Virheelliseen harkintaan perustunut päätös on näin ollen ollut alistettuna asiavirheen korjaamiselle, jonka osalta ei ole ollut määräaika.

Oikeusministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys eduskunnalle eräiden hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamisesta (HE 230/2014 vp). Esityksessä ehdotettiin hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamista niin, että oikaisuvaatimus olisi nykyistä laajemmin käytössä muutoksenhaun ensi vaiheena, jolloin hallintotuomioistuimeen saa valittaa

vasta oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä. Hallituksen esitykseen kuului ehdotus 174 erityislain muutoksenhakusäännösten tarkistamisesta. Lait ovat tulleet voimaan 1.1.2016. Esitykseen ei kuitenkaan sisältynyt ehdotuksia asiaryhmistä, joissa lainvalmisteluhanketta ei ollut vireillä, mutta joihin liittyy sellaisia erityisiä näkökohtia, joiden vuoksi säännösten muutostarvetta on niihin liittyvien erityispiirteiden vuoksi tarkoituksenmukaista arvioida lähemmin erikseen (HE s. 47). Valtiovarainministeriön pyynnöstä kotikuntalaki ja väestötietolaki jätettiin niihin liittyvien erityispiirteiden vuoksi kyseisen hallituksen esityksen ulkopuolella valmisteltavaksi.

Lakivaliokunta on edellä mainitusta hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa (LaVM 26/2014 vp) korostanut muun muassa sitä, että muutoksenhakujärjestelmän tulisi hallintoasioissa olla mahdollisimman selkeä ja johdonmukainen. Oikaisuvaatimusmenettely muodostaa ensimmäisen vaiheen hallintoasioiden muutoksenhakujärjestelmässä ja valiokunta on korostanut, että oikaisuvaatimuksen käsittelyn tulee olla menettelysäännöksiltään riittävän yksinkertainen, jotta oikaisumenettelyssä ei syntyisi sellaisia virheitä, joita pitäisi tuomioistuinmenettelyssä purkaa.

Nykyisessä väestötietolain muutoksenhakujärjestelmässä oikaisuvaatimukseen perustuvaa menettelyä voidaan pitää menettelysäännöksiltään vaikeaselkoisena ja sääntely on aiheuttanut soveltamisen osalta monitulkintaisuutta erityisesti avoimena olevan oikaisuvaatimusmahdollisuuden vuoksi. Kotikuntalain mukainen muutoksenhakujärjestelmä perustuu ainoastaan virheen korjaamista koskeviin säännöksiin, mitä voidaan hallintomenettelyn selkeyden näkökulmasta pitää ongelmallisena. Tästä syystä lakien muutoksenhakujärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi niin, että hallintolain mukainen oikaisuvaatimusmenettely saataisiin käyttöön molempien lakien nojalla tehtävien hallintopäätösten osalta ja samalla varmistettaisiin tehokkaat keinot väestötietojärjestelmässä ilmenevien virheiden korjaamiseksi.

Väestötietojärjestelmään talletetuilla kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevilla tiedoilla ei muutoksenhakua koskevien uudistusten jälkeenkään olisi oikeudellisesti sitovaa vaikutusta muiden hallinnonalojen viranomaistoimintaan. Henkilöstä väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja pidetään julkisesti luotettavina, jollei tietoa osoiteta virheelliseksi tai puutteelliseksi. Vaikka esimerkiksi kotikuntaa koskeva merkintä olisi väestötietojärjestelmässä virheellinen, kotikunnan perusteella määräytyvät oikeudet ja velvollisuudet ratkaistaan edelleen asianomaisessa hallintomenettelyssä tai siihen liittyvän muutoksenhakumenettelyn yhteydessä.

Väestötietolain menettelysäännökset

Väestötietolaki sisältää yksityiskohtaisia menettelysäännöksiä muun muassa henkilötunnuksen antamisesta, järjestelmään talletettävien tietojen luotettavuuden varmistamisesta, tietojen ilmoittamisesta väestötietojärjestelmään, tietojen luovuttamisesta väestötietojärjestelmästä, turvakiellon asettamisesta sekä turvakiellon alaiisten tietojen käsittelystä. Väestötietolain 2 §:n 2 momentin mukaan jollei väestötietolaissa toisin säädetä, sovelletaan väestötietojärjestelmän tietojen julkisuuteen ja salassapitoon viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia.

Näiden yleislakien osalta sovellettaviksi ovat tulleet ensisijassa säännökset, joissa säädetään viranomaisen toiminnan julkisuuden ja henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista. Koska väestötietolaki ei sisällä erityissäännöksiä esimerkiksi henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisteröidyn informointivelvoitteesta tai tarkastusoikeudesta taikka väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta ulkomaille, tulevat tällaisissa tapauksissa henkilötietolain asianomaiset säännökset sovellettaviksi. Rekisteri- ja varmennepalvelutoimintoihin liittyvän hallintomenettelyn osalta tulevat sovellettavaksi myös yleislainsäädäntöön kuuluvat hallinto-

laki ja hallintolainkäyttölaki. Hallintolakia sovelletaan väestötietolain rinnalla täydentävänä sääntelynä esimerkiksi asian vireilletuloa, esteellisyysperusteita sekä hallintopäätöksen muotoa ja sisältöä koskevilta osin.

Väestötietolain 36 §:ssä säädetään rekisteröidyn mahdollisuudesta hakea ja saada väestötietojärjestelmään merkityksi tieto niin sanotusta turvakiellostä. Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voidaan väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto. Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, tämän henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto voidaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Lain 37 §:ssä säädetään menettelystä turvakielton kohteena olevien tietojen käsittelystä. Pykälän toisen momentin mukaan kun rekisterihallinnon viranomaisen luovuttaa toiselle viranomaiselle turvakielton kohteena olevia tietoja, sen on samalla ilmoitettava viranomaiselle myös turvakiellostä, jollei kysymys ole tiedon luovuttamisesta postilähetystä tai muuta vastaavaa kertakäyttöä varten.

Väestötietolaissa ei ole tarkempia säännöksiä menettelystä turvakielton alaisia tietoja luovutettaessa, vaan menettelyyn on sovellettava edellä mainittujen yleislakien säännöksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi henkilön oikeuteen tarkastaa väestötietojärjestelmään talletettuja turvakielton alaisia tietoja ja rekisteriviranomaisen velvollisuuteen kuulla turvakielton kohdetta tietoja luovutettaessa, sovelletaan edellä mainittujen yleislakien säännöksiä. Turvakieltoa koskeva merkintä on näkyvissä väestötietojärjestelmän tietoja luovuttaville maistraateille, mutta turvakielton perustetta ei talleteta väestötietojärjestelmään. Tästä syystä ainoastaan turvakiellostä päätöksen tehneellä maistraatilla on tiedossaan turvakielton peruste.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 17.12.2013 antamassaan päätöksessä Dnro 4372/4/12 käsitellyt turvakielton alaisen tietojen luovuttamista koskevaa asiaa. Päätöksessään apulaisoikeusasiamies on katsonut, että väestötietolain selkeät säännökset menettelytavasta turvakielto-tietojen käsittelystä takaisivat turvakielton tarkoitaman suojan toteutumisen myös muissa viranomaisissa, ja että tästä syystä menettelystä olisi aiheellista säätää laissa. Säännösten tarkentaminen on tarpeellista erityisesti turvakielton perusteen selvittämisen ja asianomaisen kuuleminen osalta. Tästä syystä väestötietolakiin ehdotetaan nyt lisättäväksi selventävät säännökset menettelystä turvakielton alaisen tietojen luovuttamisen yhteydessä, jotta turvakieltoa pyytäneen oikeuksien toteutuminen turvataan väestötietojärjestelmään tallennettujen tietojen käsittelystä.

Rekisterinpitäjän tietojen saantia koskevat säännökset

Väestötietolain 23 §:ssä säädetään rekisterinpitäjän oikeudesta saada tietoja viranomaisilta väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten. Tähän oikeuteen välittömästi liittyvästä viranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta säädetään lain 25 §:ssä. Sääntelyn tavoitteena on ollut koota mahdollisimman kattavasti ehdotettuun lakiin ne viranomaistahot, joilta olisi oikeus saada ja joilla olisi myös velvollisuus ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten.

Muiden viranomaisten osuudella ja roolilla on keskeinen ja merkittävä asema väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidossa. Tämä suhde edellyttää myös hyvin kiinteää toiminnallista ja teknistä yhteistyötä rekisterihallinnon ja muiden viranomaisten välillä. Käytännössä tietojen tekninen toimittaminen väestötietojärjestelmään tapahtuu esimerkiksi suoraan asianomaisen viranomaisen tietojärjestelmästä tai sen kautta. Väestötietolain säännös rekisterinpitäjän tietojensaantioikeudesta on yksityiskohtainen sekä saatavien tietojen että tietojen luovuttavien vi-

ranomaisten osalta. Sääntelyn yksityiskohtaisuudella on voitu varmistua erityisesti siitä, että tietojensaantioikeus täyttää perustuslain edellytykset yksityisyyden suojan loukkaamattomuudesta. Samalla sääntelyn yksityiskohtaisuus aiheuttaa sen, että toiselta viranomaiselta saatavissa olevien tietojen tarkastaminen saattaa estyä ilman erikseen toteutettavia lainsäädäntömuutoksia. Luetteloon tulee aina tarpeen ilmetessä lisätä uusi tieto, vaikka tällaisen tiedon tallettamiseen väestötietolain mukaisesti olisi rekisterinpitäjällä jo oikeus. Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa on sitouduttu kärkihankkeena digitalisaation parantamiseen julkisessa hallinnossa. Hallitusohjelman mukaan julkinen hallinto sitoutuu kysymään samaa tietoa kansalaisilta ja yrityksiltä vain kerran. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteet, joiden mukaan vahvistetaan kansalaisten oikeutta valvoa ja päättää itseään koskevien tietojen käytöstä, samalla varmistuen tietojen sujuva siirtyminen viranomaisten välillä.

Yhteiskunnan tietohuollon kannalta tarkasteltuna väestötietojärjestelmä on ehkä keskeisin niistä julkishallinnon ylläpitämistä perusrekistereistä, joihin niin julkisen sektorin kuin merkittävältä osin myös yksityisen sektorin yritysten ja yhteisöjen asiakashallinta ja ratkaisutoiminta perustuu. Väestötietojärjestelmän merkittävyyttä tässä yhteydessä on tukenut myös rekisterihallinnon viranomaisten asema ja aktiivisuus yhteiskunnan tietohuollon yleisten käytänteiden ja hyvän tietojenkäsittelytavan edistämisessä.

Väestötietojärjestelmän käytettävyys ja luotettavuuden varmistaminen edellyttää entistä tehokkaampaa tietojenvaihtoa eri viranomaisten rekistereitten välillä. Henkilötietolain säännökset henkilötietojen käytön suunnittelusta (6 §), käyttötarkoitussidonnaisuudesta (7 §) ja tietojen laatuja koskevista periaatteista (9 §) tulee ottaa huomioon myös väestötietojärjestelmän tietojen tarpeellisuutta, oikeellisuutta ja luotettavuutta varmistettaessa. Myös näiden säännösten voidaan katsoa edellyttävän tehokkaita takeita tietojen yhdenmukaisuudesta eri viranomaisten rekistereissä. Tästä syystä tietojensaantia muiden viranomaisten rekistereistä on edistettävä purkamalla lainsäädännöstä ehdottomia esteitä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Kyse on viranomaisten rekistereiden välillä vaihdettavasta tiedosta, eikä säännöksellä lisätä tietoja luovuttavan tahon velvollisuuksia tallettaa omiin rekistereihinsä tietoja, mistä syystä säännöksen avaamista voidaan pitää hallinnollisen taakan purkamisena ja viranomaistyötä vähentävänä.

Tietymättömissä olevien merkitseminen väestötietojärjestelmään

Kotikuntalaissa säädetään kotikunnan saamisen edellytyksistä sekä kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään. Kotikuntalaki ei sisällä nimenomaisia säännöksiä kotikuntaa koskevan merkinnän poistamisesta tai merkinnän tekemisestä silloin, kun henkilön oleskelusta Suomessa tai hänelle merkityssä kotikunnassa ei saada tietoja silloin, kun henkilö itse ei ole tehnyt laissa säädettyä muutto- tai maastamuuttoilmoitusta.

Nykyisin henkilö, joka ei ole tehnyt maastamuuttoilmoitusta ja jonka olinpaikasta ei saada tietoa, on teknisesti mahdollista merkitä tietymättömissä olevaksi väestötietojärjestelmään. Merkinnästä ei kuitenkaan seuraa pitkänkään ajan kuluessa vaikutuksia henkilön kotikuntaa koskevaan merkintään, vaan kotikuntana säilyy väestötietojärjestelmässä se kunta, jossa henkilön tiedetään viimeksi asuneen. Tietymättömissä olevaksi merkitseminen perustuu aiemman väestökirjalain (141/1969) ja väestökirja-asetuksen säännöksiin, joiden mukaan henkilö merkittiin tietymättömissä olevaksi, ellei hän reagoinut vuosittain tehtävään henkikirjoitukseen eikä silloinen rekisteritoimisto saanut muutakaan tietoa henkilön asuin- tai olinpaikasta. Jos henkilöstä kahdessa peräkkäisessä henkikirjoituksessa ei saatu tietoa, Suomen kansalainen siirrettiin poissaolevaan väestöön, kun taas ulkomaalainen poistettiin väestörekisteristä. Molemmissa tapauksissa henkilöllä ei enää ollut kotikuntaa Suomessa. Viimeinen henkikirjoitus tehtiin

vuonna 1989, minkä jälkeen ulkomaan kansalaiselta ei ole enää voitu poistaa kotikuntamerkintää pelkästään sillä perusteella, että henkilö on kahdessa peräkkäisessä henkikirjoituksessa ollut tietymättömissä.

Kotikuntalaissa ei ole säännöksiä henkilöiden kotikuntaa koskevan merkinnän poistamisesta pelkästään sillä perusteella, että henkilön olinpaikasta ei ole tietoa. Kotikuntalain mukaan muutto esimerkiksi ulkomaille voidaan merkitä vain, jos maistraatti on saanut siitä ilmeisen luotettavaksi katsomaansa tietoa.

Muuttoilmoituksen tekeminen on kotikuntalain mukaan muuttajan velvollisuus, mutta tästä huolimatta on selvää, että erityisesti maastamuuttoilmoituksia ei aina tehdä lain edellyttämällä tavalla. Maistraatti voi saada muilta kuin henkilöltä itseltään tiedon siitä, ettei henkilö enää asu väestötietojärjestelmään merkityssä osoitteessa, eikä henkilön asuinpaikasta saada tietoa. Maistraatti voi merkitä henkilön asunnosta pois muuttaneeksi uuden asukkaan kirjallisen ilmoituksen perusteella, mutta nykyiset säännökset eivät mahdollista tällaisen ilmoituksen perusteella henkilön merkitsemistä maasta muuttaneeksi, vaikka hänen olinpaikastaan ei pitkään ajan kuluessa saataisi tietoa.

Muun muassa Tilastokeskus ja kunnat ovat esittäneet, että väestötietojärjestelmään tulisi voida tehdä merkintä siitä, että henkilöllä ei ole kotikuntaa, mikäli hänen asumisestaan tai oleskelustaan kunnassa ei olisi mahdollista saada tietoa. Usein kyseiset henkilöt ovat ulkomaan kansalaisia, joiden maastamuuttoa koskevaa ilmoitusta ei ole voitu tallettaa väestötietojärjestelmään. Syynä tähän on voinut olla esimerkiksi muuttoilmoituksen tekemättä jättäminen. Kotikuntamerkinnän poistaminen tällaisissa tapauksissa edistäisi tilastojen oikeellisuutta sekä vähentäisi kuntien velvollisuuksia näiden henkilöiden osalta.

Tilastokeskuksen arvion mukaan esimerkiksi Helsingin väestöstä oli vuoden 2012 lopussa vähintään 2 500 henkilöä tosiasiallisesti muuttanut ulkomaille. Uusimman Tilastokeskuksesta saadun tiedon mukaan alustavissa tarkasteluissa ns. tietymättömissä olevia henkilöitä oli Helsingissä kaikkiaan noin 5 900 henkilöä, joista ulkomaisten kansalaisia noin 4 300. Näin ollen tietymättömissä olevien määrä näyttää kasvavan nopeasti. Luvut viittaavat siihen, että tietymättömissä olevien määrä kasvaa entisestään, ja ilman mahdollisuutta merkitä heitä väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa oleviksi, vääristää tämä kuntalaisia koskevia tilastoja.

Kotikuntalain mukainen ilmoitusrikemaksu

Kotikuntalakiin sisältyvät säännökset rekisteriviranomaisen mahdollisuudesta velvoittamiseen sekä sanktioiden asettamiseen silloin, kun muuttava henkilö on laiminlyönyt laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tai velvollisuuden antaa lisätietoja. Jos väestötietojärjestelmään ei ole tehdyn ilmoituksen perusteella voitu tehdä kotikuntaa ja siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa koskevaa merkintää, maistraatti voi velvoittaa ilmoituksen tehneen määrääjässä täydentämään ilmoitustaan.

Laissa säädetään ilmoitusrikemaksusta, joka voidaan määrätä maksettavaksi asetetun velvoitteen laiminlyönnistä. Jos muuttava henkilö ei ole noudattanut maistraatin asettamaa velvoitetta, maistraatin on määrättävä hänen maksettavakseen 50 euron suuruinen ilmoitusrikemaksu. Maksu voidaan jättää määräämättä, jos laiminlyönti on ilmeisesti johtunut muuttajasta riippumattomista syistä taikka jos maksun määrääminen olisi ilmeisen kohtuutonta sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. Ilmoitusrikemaksua ei saa määrätä alle 15-vuotiaalle.

Kotikuntalain mukainen ilmoitusrikemaksu on jäänyt käyttöalaltaan vähämerkitykselliseksi. Ilmoitusrikemaksuja ei ole käytännössä määrätty maksettavaksi, eikä säännöksen alkuperäinen

tarkoitus ilmoitusrikemaksujen määräämisestä ilmoitusten laiminlyönnin seurauksena ole toteutunut tavoitellulla tavalla.

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan sisältyvän normien purkamista koskevan ”Sujuvoitetaan säädöksiä” –kärkihankkeen osana on arvioitu säännöksiä, jotka rekisterihallinnon lainsäädännöstä olisi mahdollista purkaa keventämään rekisterihallintoon liittyvää hallinnollista taakkaa. Maistraattien päälliköt ehdottivat 30.11.2015 valtiovarainministeriölle tekemässään selvityksessä muun muassa kotikuntalain mukaisesta ilmoitusrikemaksusta luopumista.

Ilmoitusrikemaksu on käytännössä jäänyt säännökseksi, jota rekisterihallinnossa ei ole alkupe-
räisessä tarkoituksessa voitu hyödyntää, eikä sillä voida nähdä olennaista merkitystä kotikun-
tamerkintöjen oikeellisuuden varmistamisessa. Kun otetaan huomioon rekisterihallinnon vi-
ranomaisten mahdollisuudet tallettaa järjestelmään tietoja myös muilta kuin henkilöltä itsel-
tään saadun tiedon perusteella sekä se, että erityisesti nyt lakiin ehdotettujen muutosten vuoksi
henkilön oikeusturva oikaisuvaatimuksen ja muutoksenhaun näkökulmasta paranee, ei ilmoi-
tusrikemaksun säilyttämisellä voida nähdä saavutettavaksi sille asetettuja tavoitteita.

Muuttoilmoitusten puhelinpalvelu

Muuttoilmoituksen voi kotikuntalain mukaan tehdä kirjallisesti, puhelimitse, sähköisen vies-
tinnän avulla tai asiakaskäynnin yhteydessä suullisesti. Ilmoitus maahanmuutosta ja maasta-
muutosta on kuitenkin tehtävä kirjallisesti tai sähköisen viestinnän avulla. Laissa säädetään li-
säksi puhelimitse tehtävän muuttoilmoituksen osalta vastaanottamiseen liittyvästä erityisestä
huolellisuusvelvoitteesta. Kotimaassa muuttoa koskeva muuttoilmoitus on näin ollen tällä het-
kellä mahdollista tehdä kirjallisesti, sähköisesti, puhelimitse sekä henkilökohtaisen käynnin
yhteydessä.

Säännöksen perusteluiden mukaan (HE 67/2004 vp., s. 17) muutoin kuin kirjallisesti tehtävien
ilmoitusten edellytyksenä on ollut se, että henkilön oikeus ilmoituksen tekemiseen voidaan
varmistaa ja ilmoitusta voidaan pitää luotettavana. Näin ollen kansalaisella ei nykyisen sään-
nöksen mukaan ole ollut ehdotonta oikeutta vaatia esimerkiksi puhelimitse tekemänsä ilmoi-
tuksen hyväksymistä, vaan tarvittaessa häneltä on voitu vaatia ilmoituksen tekemistä perintei-
seen tapaan kirjallisesti, jos edellä mainittujen edellytysten ei ole katsottu täyttyvän. Ilmoituk-
sen vastaanottajan kannalta tämä on tarkoittanut sitä, että puhelimitse tehtyä ilmoitusta ei saa
hyväksyä, jos on syntynyt epäily henkilön oikeudesta ilmoituksen tekemiseen tai siitä, että
ilmoitus ei ole muutoin luotettava.

Muuttoilmoitusten puhelinpalvelun tuottajana toimii Väestörekisterikeskus, joka on ostanut
muuttoilmoituspuhelinpalvelun InHouse-ostona Hallinnon tietotekniikkakeskukselta, HAL-
TIK:lta. HALTIK aloitti palvelun tuottamisen 17.4.2013. Maistraatit lopettivat palvelun hoi-
tamisen portaittain vuoden 2013 aikana ja viimeinen niistä lopetti palvelun antamisen
25.9.2013. Maistraatit eivät enää osallistu palvelun tuottamiseen. HALTIKissa muuttoilmoi-
tuspuhelinta hoiti varsinaisesti viisi henkilöä. Palvelun tuottaminen siirtyi HALTIK:lta Valti-
on tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtoriin 1.11.2015 samassa yhteydessä, kun HALTIKin
ICT-toimintoja siirrettiin Valtoriin.

Muuttoilmoituksia on tehty puhelinpalvelun kautta vähenevässä määrin. Vuonna 2009 sen
kautta tehtiin 122 481 ilmoitusta, joka oli 18,7 prosenttia kaikista ilmoituksista. Vuonna 2015
puhelinpalvelun kautta tehtiin enää 42 146 ilmoitusta, joka oli kokonaismäärästä (693 726)
6,08 prosenttia. Väestörekisterikeskus on arvioinut, että puhelinilmoitusten osuus kaikista
muutoista tulisi olemaan alle 5 prosenttia muutaman vuoden kuluessa. Käytetyin menettely
muuttoilmoituksen tekemisessä on sähköinen verkkopalvelu, jonka avulla vuonna 2015 tehtiin

480 254 ilmoitusta. Lomakkeella tehtyjä ilmoituksia oli vuonna 2015 yhteensä 171 362 kappaletta.

Maistraatit tekevät lisäksi erityisesti täydennyksiä ja korjauksia muuttoilmoituksiin puhelimen välityksellä. Esimerkiksi tilanteissa, joissa sähköisesti tai kirjallisesti tehdystä muuttoilmoituksesta on puuttunut maistraatille tehtävän ilmoituksen osalta tiedot tai joitakin tietoja, maistraatit käyttävät puhelinta ilmoitusten täydentämiseen ja oikeiden tietojen merkitsemiseen väestötietojärjestelmään.

Väestörekisterikeskus on esittänyt 25.4.2014 ja 18.8.2015 valtiovarainministeriölle muuttoilmoituspuhelimien lakkauttamista.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Keskeiset ehdotukset

Kotikuntalain ja väestötietolain muutoksenhakusäännökset

Ehdotetun kotikuntalain ja väestötietolain muutoksenhakusäännösten uudistamisen tarkoituksena on selkeyttää sekä väestötietolain että kotikuntalain säännöksiä oikaisuvaatimuksesta, muutoksenhausta ja väestötietojärjestelmään talletettujen tietojen korjaamisesta. Muutosten myötä pyritään tilanteeseen, jossa säännösten soveltajalle ja rekisteröinnin kohteille olisi selvää, milloin on kysymys näiden lakien nojalla tehtyyn hallintopäätökseen haettavasta oikaisusta, milloin muutosta haetaan tietojen tallettamisen perusteena olevaa tapahtumaa sääntelevien lakien nojalla ja milloin kyse on talletettujen tietojen korjaamisesta. Muutoksella luovuttaisiin väestötietolain määrääjattomasta oikaisuvaatimuksen käytöstä ja parannettaisiin oikeusturvakeinoja selkeyttämällä menettelyä.

Esityksessä ehdotetaan järjestelmää, jossa sekä kotikuntalain että väestötietolain nojalla tehtävistä päätöksistä olisi hallintolain mukainen oikaisuvaatimus ensimmäisenä oikeusturvakeinona. Näiden lakien nojalla tehtyjen hallintopäätösten oikaisuvaatimus olisi näin sidottu 30 päivän määräaikaan. Oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä olisi edelleen hallintolainkäyttölain mukainen muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen ja sieltä edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen sen myöntäessä valitusluvan. Lakeja ehdotetaan selkeytettäväksi lisäksi niin, että väestötietolaissa säädettäisiin nimenomaisesti väestötietojärjestelmään talletettujen tietojen korjaamisesta ja kotikuntalakiin otettaisiin viittaus myös kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevien tietojen korjaamisen osalta väestötietolakiin, joka on yleinen väestötietojärjestelmää ja järjestelmään talletettavia tietoja sääntelevä laki.

Kotikuntalain osalta muutoksenhakujärjestelmää koskeva ehdotettu muutos tarkoittaisi sitä, että maistraattien harkinnan perusteella tehtävä kotikunnan, siellä olevan asuinpaikan ja väestökirjanpitokunnan määräytymistä koskeva päätös, silloin kun kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevaa merkintää ei voitaisi tehdä ilmoittajan pyytämällä tavalla tai merkintä tehtäisiin muulta kuin muuttajalta saadun tiedon perusteella, muodostaisi kotikuntalain valituskelpoisen hallintopäätöksen, jonka ensimmäisenä muutoksenhakukeinona olisi oikaisuvaatimuksen tekeminen hallintolaissa säädetyin tavoin. Oikaisuvaatimuksesta annettuun ratkaisuun voitaisiin hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, samoin kuin kotikuntalain 12 §:n nojalla tehtyyn velvoittamista koskevaan ratkaisuun. Uhkasakkoa koskevan ratkaisun osalta viitattaisiin siihen, että muutoksenhakuun sovelletaan näiltä osin uhkasakkolain säännöksiä.

Kotikuntalakiin otettaisiin lisäksi säännös siitä, miten kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa sekä väestökirjanpitokuntaa koskevissa tiedoissa olevia virheitä voitaisiin korjata. Näiltä osin noudatettaisiin väestötietolakiin ehdotettuja uusia säännöksiä virheen korjaamisesta ja virheen korjaamista koskevan päätöksen muutoksenhausta.

Muutos tarkoittaisi lisäksi luopumista nykyiseen lainsäädäntöön sisältyneestä valituskiellosta silloin, kun rekisterinpitäjä ei ole hyväksynyt kotikuntaa koskevan kirjoitusvirheen korjaamista koskevaa pyyntöä. Jatkossa myös kotikuntaa koskevan kirjoitusvirheen korjaamista olisi mahdollista vaatia väestötietolain säännöksen nojalla. Samalla luovuttaisiin nykyiseen lainsäädäntöön sisältyneestä valituskiellosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen kotikunnassa olevan asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevan hallinto-oikeuden päätöksen osalta. Kun otetaan huomioon, että väestötietojärjestelmään merkityllä asuinpaikalla voi olla tosiasiallista merkitystä arvioitaessa esimerkiksi verotuksen toimittamisen sekä asumiseen perustuvia oikeuksia, ei kyseisiä päätöksiä ole syytä rajata korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyn ulkopuolelle silloin, kun korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan asiassa.

Väestötietolakiin ehdotetaan muutosta, jonka mukaan väestötietolain nojalla tehtäviin hallintopäätöksiin olisi oikeus hakea hallintolaissa säädetyin tavoin oikaisua ja oikaisua koskevaan päätökseen edelleen muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätöksestä saisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mikäli se myöntäisi valitusluvan. Uhkasakkoa koskevan ratkaisun osalta viitattaisiin siihen, että muutoksenhakuun sovelletaan näiltä osin uhkasakkolain säännöksiä.

Väestötietolain muutoksenhakusäännöksiä sovellettaisiin väestötietolain nojalla tehtäviin päätöksiin. Rekisterinpitäjät tallettavat väestötietolaissa säädettyä menettelyä noudattaen väestötietojärjestelmään tietoja, joiden tallettamisen peruste määräytyy muun lainsäädännön nojalla. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi nimilain (694/1985) ja avioliittolain (234/1929) nojalla tehtävät tietojen tallettamiset, joissa maistraatit harkitsevat talletettavan tiedon perustetta kyseisten lakien mukaisesti. Kyseiset lait sisältävät omat muutoksenhakusäännökset ja muutoksenhakuun näiltä osin sovelletaan kyseisten erityislakien muutoksenhakusäännöksiä. Tiedon tallettamista väestötietojärjestelmään ei näiltä osin voida pitää itsenäisenä hallintopäätöksenä, josta tulee olla erillinen oikaisuvaatimus- tai muutoksenhakumahdollisuus.

Väestötietolain oikaisuvaatimusmenettelyä sovellettaisiin näin ollen silloin, kun rekisteriviranomainen tekee hallintopäätöksen yksinomaan väestötietolain säännösten nojalla. Väestötietolain nojalla tehtäviä hallintopäätöksiä ovat nykyisellään esimerkiksi 12 §:ssä tarkoitettu henkilötunnuksen muuttamista koskeva päätös, 36 §:ssä tarkoitettu turvakieltoa koskeva päätös, lain 50 §:n nojalla tehtävät tietojen luovuttamista koskevat päätökset, lain 64 §:n nojalla tehtävät sähköisen asiointitunnuksen muuttamista koskevat päätökset, lain 66 ja 67 §:n nojalla tehtävät varmenteiden myöntämistä koskevat päätökset sekä edellä mainitut 75 §:n 2 momentin ja 76 §:n mukaisesti tehdyt päätökset.

Väestötietolakiin ehdotetaan lisäksi väestötietojärjestelmässä havaitun virheen korjaamista koskevaa säännöstä. Tämän säännöksen perusteella rekisterinpitäjällä olisi mahdollisuus korjata väestötietojärjestelmässä havaittuja virheitä ja rekisteröidyllä mahdollisuus pyytää virheellisenä pitämiään tietoja korjattavaksi. Säännös tarkoittaa käytännössä aiemmin henkilötietolain säännösten nojalla tehtyä rekisterissä olevan virheen korjaamista koskevan sääntelyn avaamista väestötietolaissa. Säännöksen ottaminen väestötietolakiin kuitenkin selkeyttää rekisteröidyn oikeusturvaa. Myös kotikuntaa ja siellä olevaa asuinpaikkaa sekä väestökirjanpitokuntaa koskevien merkintöjen korjaamiseen sovellettaisiin jatkossa väestötietolain säännöksiä virheen korjaamisesta.

HE 78/2016 vp

Uusien säännösten kokonaisuudesta seuraisi menettely, jossa rekisteröidyn oikeusturva parantuisi aiempaan verrattuna, mutta samalla rekisterinpitäjälle olisi aiempaa selvempää, milloin kyseisten lakien nojalla tehdään hallintopäätös, johon liitetään oikaisuvaatimusosoitus, milloin on kyse muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tehtävästä uudesta merkinnästä ja milloin virheellisen tiedon korjaamisesta.

Rekisterinpitäjälle jäisi edelleen harkintavaltaa sen suhteen, onko yksittäisessä tapauksessa kysymys asiassa tapahtuneen virheen korjaamisesta, kirjoitusvirheen korjaamisesta tai esimerkiksi muuttuneen tilanteen mukaisesta uudesta ilmoituksesta. Tässä harkinnassa rekisterinpitäjän on otettava huomioon erityisesti väestötietojärjestelmän virheettömyyden (henkilötietolain 9 §:n 2 momentti) ja luotettavuuden (väestötietolain 18 §) vaatimukset sekä henkilön oikeusturva. Lähtökohtina harkinnassa tulisi näin ollen olla, että järjestelmässä havaitut ilmeiset virheet saadaan korjattua, ja että rekisteröidyillä on aina käytössään oikeusturvakeinot, mutta samalla rekisterinpitäjällä on mahdollisuus puuttua tilanteisiin, joissa on kysymys esimerkiksi rekisterimerkinnän väärinkäytösyriydestä tai siitä, että ilmoitettu tieto ei vastaisi muusta syystä tosiasiallista asioiden tilaa.

Muutoksenhakusäännösten uudistamisella ei myöskään muuteta väestötietojärjestelmän lähtökohtia, joiden mukaan järjestelmään talletetut tiedot säilytetään pysyvästi.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle eräiden hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamisesta (HE 230/2014 vp) on käsitelty laajasti oikaisuvaatimusten soveltuvuutta eri asiaryhmissä. Esityksen mukaan oikaisuvaatimus soveltuu hyvin asiaryhmiin, joissa rutiininomaisesti ratkaistaan paljon samankaltaisia asioita ja joissa päätösten perustelut saattavat olla niukat. Tällöin oikaisuvaatimus mahdollistaa sen, että asianosainen voi tässä vaiheessa saada oikaisuvaatimuksessaan esittämiinsä seikkoihin ensi vaiheen päätöstä yksityiskohtaisemmat perustelut. Oikaisuvaatimus soveltuu hyvin myös asioihin, joissa valitusvaiheessa esitetään usein asiaan vaikuttavaa lisäselvitystä sekä oikeudellisesti yksinkertaisiin asioihin ja asioihin, joissa on jo vakiintunutta oikeuskäytäntöä.

Rekisterihallinnon viranomaiset tekevät runsaasti hallintopäätöksiä, joissa oikeuskäytäntö on vakiintunutta. Hallintopäätöksiä tehdään esimerkiksi väestötietojen tietojen luovuttamisesta, turvakielloista ja kotikuntaa koskevan harkinnan osalta rutiininomaisesti ja määrällisesti runsaasti. Oikaisuvaatimuksen käyttöä väestötietolain ja kotikuntalain nojalla tehtäviin hallintopäätöksiin voidaan pitää oikaisuvaatimuksen edellytykset huomioon ottaen hyvin soveltuvana.

Oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöönoton myötä väestötietolakiin ja kotikuntalakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset valituslupamenettelystä korkeimpaan hallinto-oikeuteen valituksen osalta. Valituslupasääntelyn soveltuvuuden arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti erityisesti asian laatuun ja merkittävyyteen, asianosaisten oikeussuojan tarpeeseen sekä korkeinta hallinto-oikeutta edeltävien oikeussuojakeinojen riittävyyteen (esim. PeVL 32/2012 vp). Valituslupasääntelyn avulla voidaan rajoittaa niiden asioiden määrää, joissa korkein hallinto-oikeus antaa asiaratkaisun. Valituslupajärjestelmää on tarkoitus kehittää nykyistä yhtenäisemmäksi ja johdonmukaisemmaksi. Tavoitteena on, että valituslupajärjestelmä olisi käytössä kaikissa sellaisissa asiaryhmissä, joihin se soveltuisi. Kun otetaan huomioon nyt ehdotetun muutoksenhakujärjestelmän oikeusturvatakeet, joiden mukaan hallintopäätöksiin sovelletaan oikaisuvaatimusta koskevaa menettelyä valitusmahdollisuudella hallinto-oikeuteen sekä tehokkaita menettelyjä väestötietojärjestelmässä olevien virheiden korjaamiseen, on näiden lakien nojalla tehtävien päätösten osalta perustelua rajoittaa muutoksenhakua korkeimpaan hallinto-oikeuteen valituslupaa koskevan edellytyksen säätämällä.

Väestötietolain menettelysäännökset

Väestötietolakiin sisältyviä säännöksiä turvakiellon alaisten tietojen käsittelystä ehdotetaan muutettaviksi niin, että nykyisin erityisesti väestötietolain, henkilötietolain, hallintolain ja julkisuuslain säännöksistä muodostuvasta soveltamiskäytännöstä säädettäisiin selvyuden vuoksi väestötietolaissa.

Ehdotuksen mukaan maistraatin olisi selvitettävä turvakiellon peruste tai kuultava turvakiellon kohdetta tai hänen huoltajaansa ennen yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamista tämän lain tai henkilötietolain rekisteröidyn oikeuksia koskevien säännöksen nojalla muulle kuin viranomaiselle. Ehdotuksen mukaan tällainen yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamista koskeva päätös olisi aina tehtävä kirjallisesti. Säännös tarkoittaisi poikkeusta lain 50 §:ssä säädettyyn lähtökohtaan, jonka mukaan yksittäisiä tietoja luovutettaessa päätös on tehtävä kirjallisesti vain tarvittaessa.

Muutos tarkoittaisi entistä selkeämmin laissa näkyvää velvoitetta varmistaa turvakiellon alaisten tietojen luovuttamisen yhteydessä, että tietoja ei luovuteta taholle tai tahoille, jonka vuoksi turvakiello on väestötietojärjestelmään talletettu. Säännöksellä kirjoitettaisiin lakiin auki jo nyt henkilötietolain, hallintolain ja julkisuuslain kokonaisuudesta muodostuva kokonaisuus, jonka mukaan erityisesti turvakiellon alaisten tietojen osalta on rekisterinpitäjällä velvollisuus varmistaa, että tietoja luovutetaan vain taholle, jolla on oikeus ne saada. Julkisuuslain 11 §:n mukainen tärkeä yksityinen etu asianosaista koskevan tiedon luovuttamista harkittaessa edellyttää turvakiellon perusteen selvittämistä, mikä nyt säädettäisiin laissa nimenomaisesti edellytykseksi silloin, kun yksittäisiä turvakiellon alaisia tietoja luovutetaan muulle kuin viranomaiselle.

Myös vaatimus kirjallisesta päätöksestä varmistaisi tehokkaan mahdollisuuden muutoksenhakun tietojen luovuttamista koskevan päätöksen osalta. Säännökseen ehdotetaan täytäntöönpanokelpoisuuden osalta rajausta niin, että luovuttamista koskevaa päätöstä ei saisi ennen muutoksenhakua panna täytäntöön, jos turvakiellon kohde vastustaisi tietojen luovuttamista.

Selkeyden vuoksi lain 36 §:ään sisältyviä turvakiellon hakemista, edellytyksiä ja sen vaikutuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan selkeytettäväksi järjestelemällä pykälän momentteja uudelleen. Muutoksella ei ole vaikutusta säännösten sisältöön tai soveltamiskäytäntöön.

Rekisterinpitäjän tietojen saantia koskevat säännökset

Väestötietolain 23 §:ssä säädetään niistä tiedoista, joita rekisterinpitäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada muilta viranomaisilta. Säännökset ovat nykyisessä muodossaan yksityiskohtaisia niin, että sekä viranomaiset että heidän tietojenantovelvollisuuteensa kuuluvien tietojen yksityiskohtainen joukko on lueteltu säännöksessä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada ensimmäisessä momentissa luetelluilta viranomaisilta niitä tietoja, jotka sillä on väestötietolain 13–17 §:n nojalla oikeus tallettaa väestötietojärjestelmään. Tietoja olisi mahdollista saada vain silloin, kun ne ovat tarpeellisia ja koskevat muiden viranomaisten toimialaa. Lisäedellytyksenä tietojensaannille olisi se, että toisen viranomaisen hallussa olevia tietoja tarvittaisiin väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi, ylläpitämiseksi tai muuta käsittelyä varten. Säännöksellä mahdollistettaisiin se, että viranomaisten rekisterien välille olisi mahdollista entistä joustavammin rakentaa tietojen tarkistamista varten automaattisia järjestelmiä silloin, kun väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuus edellyttäisi säännönmukaista tarkistamista. Järjestelmien uudistamiseen voitaisiin ryhtyä nykyisten määrärahojen salliessa viranomaisten välisellä yhteistyöllä.

Tietojensaantioikeuden ajantasaistaminen mahdollistaisi viranomaisten välisten rekisterien tehokkaamman käytön tietojen tarkastamiseen sekä vastaisi eri viranomaisten rekisterien tietojen yhdenmukaistamisvaatimukseen. Säännöksen soveltamisalan laajentamisella mahdollistettaisiin myös Väestörekisterikeskuksen järjestelmien kehittäminen niin, että aiempaa paremmin eri viranomaisten välisiä rekisteritietoja voitaisiin joustavammin tarkistaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla. Uudistuksella ei kuitenkaan olisi vaikutuksia tietojen antamiseen velvoitetujen tahojen velvollisuuteen tallettaa omiin järjestelmiinsä tietoja. Säännöksellä ei myöskään laajennettaisi väestötietojärjestelmään tallettavien tietojen joukkoa, vaan tietojen saantioikeus olisi tiukasti rajattu vain niihin tietoihin, jotka lain nojalla saadaan järjestelmään tallettaa.

Tallettavat tietosisällöt on lueteltu väestötietolain 13–17 §:ssä tyhjentävästi. Vain näitä tietoja olisi väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjällä oikeus saada nyt ehdotetussa 23 §:ssä luetelluilta tahoilta säännöksen edellytysten täytyessä ja vain niiltä osin, kun kyseiset tiedot kuuluvat tietojen antavan tahon toimialaan.

Ehdotettua säännöstä voidaan pitää välttämättömänä ottaen huomioon väestötietojärjestelmän tarkoitus ja merkitys valtakunnallisena perusrekisterinä, jonka tietojen luotettavuus ja käyttötarkoitus edellyttää korkeaa tasoa tietojen oikeellisuuden varmistamiselle. Tämän edellytyksen voidaan katsoa seuraavan myös henkilötietolain säännöksistä, erityisesti lain 9 §:ssä säädetyistä tietojen laatua koskevista periaatteista. Nykyiset tarkat tietojensaantia koskevat säännökset voivat joissain tapauksissa estää rekisterinpitäjälle välttämättömän tietojen tarkastamisen muiden viranomaisten rekistereistä. Tämä voi aiheuttaa väestötietojärjestelmän luotettavuuden kannalta tilanteita, jotka voitaisiin välttää rekisterinpitäjän mahdollisuudella tarkastaa tietoja silloin, kun se olisi tarpeellista tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi. Myös hallituksen kärkihankkeena olevan digitalisaation edistämisen voidaan todeta edellyttävän entistä tehokkaampaa tietojen siirtymistä viranomaisten tietojärjestelmien välillä. Tätä edellyttää muun muassa pyrkimys siihen, että henkilöltä itseltään kysytään tietoa ainoastaan yhden kerran.

Tietymättömissä olevien merkitseminen väestötietojärjestelmään

Kotikuntalakiin ehdotetaan säännöstä, jonka nojalla henkilö voidaan merkitä väestötietojärjestelmässä ensin tietymättömissä olevaksi ja sitten vailla kotikuntaa olevaksi. Henkilö voitaisiin merkitä väestötietojärjestelmässä tietymättömissä olevaksi, jos henkilön asuinpaikasta tai oleskelusta Suomessa ei saataisi luotettavaa tietoa. Merkintä tietymättömissä olosta olisi mahdollinen esimerkiksi tilanteissa, joissa maistraatti saa tiedon henkilön muutosta pois vakituisesta asuinosoitteestaan, eikä hänen oleskelustaan tämän jälkeen saada tietoja. Jos tietymättömissä olevan henkilön asuinpaikasta tai oleskelusta Suomessa ei olisi saatu yhtäjaksoisesti kahden kalenterivuoden aikana tietoa, henkilö voitaisiin merkitä väestötietojärjestelmään vailla kotikuntaa olevaksi. Maistraatin olisi ennen merkinnän tekemistä kuitenkin selvitetävä kattavasti, onko muiden viranomaisten hallussa tietoja kyseisestä henkilöstä kyseiseltä ajanjaksolta.

Säännös parantaisi väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuutta erityisesti ulkomaille muutaneiden henkilöiden osalta. Vailla kotikuntaa olevaksi merkitseminen väestötietojärjestelmässä edellyttää kuitenkin vahvoja oikeusturvatakeita mahdollisten väärin merkintöjen välttämiseksi ja niiden korjaamiseksi, mistä syystä lakeihin nyt ehdotettuja virheen korjaamista koskevia säännöksiä voidaan pitää edellytyksenä sille, että kotikuntamerkinnoissä tehdyt virheelliset merkinnät voidaan tarvittaessa korjata nopeasti ja tehokkaasti, mikäli henkilön olinpaikasta saadaan luotettavaa tietoa merkinnän tekemisen jälkeen.

Säännöksen mukaan maistraatin olisi kysyttävä tietoja muilta viranomaisilta, joilla voitaisiin arvioida olevan elossa oloa ja asumista koskevia ajankohtaisia tietoja. Maistraatin tulisi henkilön olosuhteet huomioon ottaen harkita viranomaistahoja, joilta tietoja väestötietolain 23 §:n tarkoittamalla tavalla pyydetäisiin. Tällaisia viranomaisia voisivat olla esimerkiksi Maahanmuuttovirasto, Verohallinto ja Kansaneläkelaitos. Säännös jättäisi maistraatille harkintavaltaa siitä, miltä tahoilta tietoja on tarpeellista pyytää. Tässä harkinnassa maistraatit voisivat ottaa huomioon esimerkiksi sen, onko henkilö ulkomaalainen. Esimerkiksi Maahanmuuttovirastolta ei olisi useinkaan tarvetta tiedustella asumista koskevia tietoja Suomen kansalaisen osalta. Maistraatin harkinta tietojenpyynnön osalta voisi olla myös riippuvainen siitä, kuinka luotettavana voidaan pitää tietoa siitä, ettei henkilö ole asunut kunnan alueella kahden kuluneen kalenterivuoden aikana.

Ehdotettuun muutokseen ei sisälly siirtymäsäännöksiä, mistä syystä väestötietojärjestelmään voitaisiin tehdä merkintöjä vailla kotikuntaa olevista henkilöistä aikaisintaan vuoden 2019 alusta. Merkinnän tekemisen vaikutuksia muiden viranomaisten rekistereihin tulisi selvittää vuoden 2018 loppuun mennessä niin, että tiedon merkitys esimerkiksi vahvojen sähköisten tunnistusvälineiden myöntämisessä ja käytössä on selvää ennen henkilöiden merkitsemistä vailla kotikuntaa oleviksi.

Ehdotetun muutoksen vuoksi ehdotetaan lisäksi muutettavaksi verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 5 §:n 1 momenttia niin, että siihen lisättäisiin maininta siitä, että väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa olevaksi merkityn henkilön kotikuntana verotuksessa säilyisi se kotikunta, jossa hänellä on viimeiseksi ollut kotikuntamerkintä. Muutos on tarpeellinen, jotta verotusta toimittaessa henkilöllä säilyy verotuskunta, vaikka hänen oleskelustaan ei ole saatu tietoa.

Kotikuntalain mukainen ilmoitusrikemaksu

Kotikuntalain 14 §:ssä säädetystä ilmoitusrikemaksusta ehdotetaan luovuttavaksi sen vähäisen merkityksen ja käyttöalan vuoksi. Säännösten kokonaisuus antaisi jatkossakin maistraatille mahdollisuuden velvoittaa henkilöä ilmoittamaan kotikuntaa ja siellä olevaa asuinpaikkaa koskevista tiedoissaan tapahtuvista muutoksista sekä täydentämään ilmoitustaan. Samoin maistraatilla olisi mahdollisuus laissa asetettujen edellytysten täytyessä tallettaa väestötietojärjestelmään muulta kuin henkilöltä itseltään saatu tieto muuttuneista olosuhteista.

Muuttoilmoitusten puhelinpalvelu

Rekisterinpitäjän velvollisuudesta tarjota puhelinmuuttoilmoituspalvelua ehdotetaan luovuttavaksi. Ehdotus perustuu vähentyneisiin puhelimitse tehtäviin muuttoilmoituksiin, parantuneisiin digitaalisiin palveluihin muuttoilmoitusten yhteydessä sekä siihen, että muuttoilmoitus on mahdollista edelleen tehdä asiakaskäynnin yhteydessä. Muutoksella ohjattaisiin puhelimitse aiemmin tehtyjä muuttoilmoituksia sähköisiin palveluihin ja toteutettaisiin pääministeri Sipilän hallituksen kärkihankkeisiin kuuluvaa viranomaisten palveluiden digitalisaation periaatetta.

Väestörekisterikeskus on esittänyt 25.4.2014 ja 18.8.2015 valtiovarainministeriölle muuttoilmoituspuhelimien lakkauttamista. Esityksen mukaan palveluun soitettujen puheluiden määrä on vähentynyt merkittävästi vuodesta 2009 vuoteen 2015. Syynä on asiakkaiden siirtyminen sähköisen verkkopalvelun käyttöön sekä puhelinpalvelun saatavuuden hallittu heikentäminen. Puhelinilmoituksia tallennetaan Postille ja väestökirjahallinnolle lähes yhtä paljon. Väestökirjahallinnon osuus on hiukan alle puolet kaikista ilmoituksista.

Esityksen mukaisesti kotikuntalaista ehdotetaan poistettavaksi viittaukset puhelimitse tehtäviin muuttoilmoituksiin. Muuttoilmoituksia ei jatkossa otettaisi vastaan puhelimitse erillisen puhelinpalvelun kautta. Muuttoilmoitusten tekemistä ohjattaisiin jatkossa erityisesti sähköisinä palveluina hoidettavaksi, mutta muuttoilmoitusten teko olisi edelleen mahdollista tehdä kirjallisella lomakkeella tai asiakaskäynnin yhteydessä suullisesti. Asiakkaat voivat edelleenkin tehdä ilmoituksen maistraateista ja Postin toimipaikoista (noin 800 kpl) saatavalla muuttoilmoituslomakkeella tai verkkopalvelussa (muuttoilmoitus.fi.).

Ehdotuksen lähtökohtana ja tavoitteena on se, että muuttoilmoituksia tehtäisiin entistä enemmän erityisesti verkkopalvelussa ja että muuttoilmoitukset ohjattaisiin näihin entistä helpompikäyttöisiin palveluihin. Säännös kuitenkin mahdollistaa edelleen esimerkiksi sen, että muuttoilmoituksen tietoja korjataan puhelimitse maistraattien tavanomaiseen palveluun liittyvänä. Näin ollen kirjallisesti tai sähköisesti vireille tulleita muuttoilmoituksia olisi mahdollista täydentää puhelimitse. Henkilökohtaisen asioinnin apuna voisivat toimia erityisesti yhteis palvelupisteet, joissa muuttoilmoitus voitaisiin hoitaa esimerkiksi avustettuna verkkopalvelun kautta. Säännöksessä tarkoitettuna kirjallisen, henkilökohtaisen ja sähköisen edellytyksen olisi katsottava täyttyvän esimerkiksi videon tai muun etäyhteyden välityksellä tehtävässä ilmoituksessa. Maistraateilla on mahdollisuus myös käyttää perinteisiä postilähetyksiä henkilöille, jotka eivät voi tai osaa käyttää sähköisiä palveluja tai joiden matka yhteis palvelupisteeseen tai maistraatin toimipisteeseen on pitkä. Tällöin maistraattien on mahdollista esimerkiksi lähettää henkilölle muuttoilmoituslomake palautuskuoren kanssa.

Muut esitykseen sisältyvät muutosehdotukset

Väestötietolain 21 §:ään ehdotetaan säännöstä Väestörekisterikeskuksen toimivallasta omien tietojen ilmoittamispalvelun ylläpitämisessä. Säännös on luonteeltaan toimivaltaa selkiyttävä ja nykyistä soveltamisalaa kuvaava. Väestörekisterikeskuksen toimivaltaan kuuluu jo nykyisen lainsäädännön nojalla väestötietojärjestelmän automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä rekisterinpito. Tähän tehtävään liittyen Väestörekisterikeskuksella on nyky lainsäädännönkin nojalla mahdollisuus parantaa järjestelmän toimivuutta ja pyrkiä tietojen luotettavuuden varmistamiseen tähtääviin toimenpiteisiin, kuten rekisteröityjen henkilöiden omien tietojen tarkastamisen parantamiseen sähköisiä menetelmiä käyttäen. Lakiin ehdotetaan kuitenkin selkeyden vuoksi lisättäväksi erillinen säännös Väestörekisterikeskuksen tehtävästä tilanteissa, joissa rekisteröidyt ilmoittavat väestötietojärjestelmään tietoja, joiden tallettaminen ei edellytä maistraatin harkintaa. Väestörekisterikeskuksella on mahdollisuus määrärahojensa puitteissa parantaa ja kehittää tietojen ilmoituspalvelua ja sen teknistä toimivuutta.

Esitykseen liittyy lisäksi teknisiä ja terminologisia muutosehdotuksia, joilla ei ole vaikutusta lakeja soveltavien viranomaisten asemaan, kansalaisten asemaan tai lakien soveltamiskäyttöön. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väestötietolakiin sisältyvää valtuutussäännöstä, joka koskee hallinnollisia aluejakoja. Väestötietolain 7 §:ssä on säädetty hallinnollisten aluejakojen osalta tarkempien säännösten antamisesta valtiovarainministeriön asetuksella. Kyseinen valtuutussäännös on kuitenkin ainoa valtiovarainministeriön asetuksella annettava, mistä syystä aluejaoista tarkempien säännösten antaminen ehdotetaan siirrettäväksi valtioneuvoston asetuksella annettavaksi, jolloin kyseiset säännökset voidaan siirtää väestötietojärjestelmästä annettuun valtioneuvoston asetukseen. Muutos merkitsee yhden valtiovarainministeriön erillisen asetuksen kumoamista.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kotikuntalakiin sisältyvä viittaussäännös oikeaksi. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) on tullut voimaan 1.4.2015. Aiemmin voimassa olleen lain 16 a §:ssä ollut säännös henkilön muuttamisesta toiseen kuntaan on siirretty uuden lain 60 §:ään, mistä syystä kotikuntalain 3 b §:ään sisältyvä viittaus ehdotetaan korjattavaksi oikeaksi.

2.2 Esityksen yhteydessä arvioidut muut muutosehdotukset

Esitystä valmisteltaessa on esiin noussut tarpeita myös muista mahdollisista muutoksista, jotka ovat koskeneet lähinnä kotikuntalain nojalla tehtäviä asuinpaikkaa ja kotikuntaa koskevia merkintöjä.

Tämän esityksen valmistelun yhteydessä on arvioitu mahdollisuutta toissijaisen asuinpaikan tallettamiseksi väestötietojärjestelmään. Asia on noussut esiin erityisesti lasten vuoroasumisen lisääntymisen myötä. Toissijaista asuinpaikkaa koskevalla merkinnällä mahdollistettaisiin muun muassa lasten kahdessa eri osoitteessa asumisen entistä selkeämpi näkyvyys väestötietojärjestelmään talletetuissa tiedoissa. Asialla on liittymä muun muassa kahden kotikunnan merkitsemisen mahdollistamiseen. Tämän hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä ei ole kuitenkaan riittävän kattavasti ollut mahdollista arvioida tarkemmin niitä hyötyjä ja vaikutuksia, joilla toissijaisen osoitteen merkitsemisellä joko ilman kotikuntamerkinän muuttumista tai kahden kotikuntamerkinän mahdollistavana olisi. Kysymys kahden kotikunnan merkitsemisen mahdollisuudesta on toiminnallisesti, taloudellisesti ja oikeudellisesti erittäin laaja kysymys, erityisesti siitä syystä, että sosiaaliturva perustuu Suomessa kunnan jäsenyyteen ja näin ollen asumiseen kunnan alueella. Toissijaisen asuinpaikan sekä kahden kotikunnan merkitsemisen mahdollisuutta tulisi näin ollen selvittää erillisessä monialaisessa valmistelussa.

Esityksen valmistelussa on noussut esiin myös kysymys sääntelyn tavoista silloin, kun henkilö asuu vakituisesti rakennuksessa, joka sijaitsee maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tarkoittamalla tavalla vapaa-ajan tarkoituksiin kaavoitetulla tontilla, jota ei kaavoituksellisesti ole tarkoitettu ympärivuotiseen asumiseen. Lainsäädännön yhteensovittamisen esteenä näyttäytyvät erityisesti väestötietojärjestelmää koskevan ja maankäytön suunnittelua koskevan lainsäädännön poikkeavat tavoitteet. Väestötietojärjestelmää koskevan lainsäädännöllä tavoitellaan sitä, että väestötietojärjestelmään talletetut tiedot vastaisivat tosiasiallista tilannetta, esimerkiksi että tehdyt kotikunta- ja asuinpaikkamerkinät osoittaisivat missä henkilö tosiasiallisesti asuu. Maankäyttö- ja rakennuslain ensisijaisena tarkoituksena taas on alueiden käytön ja rakentamisen järjestämisen sääntely, jolloin tavoitteena voi olla vaikuttaa esimerkiksi rakennusten käyttötarkoitukseen. Pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa on toimina asuntojen tonttutuotannon lisäämiseksi ja rakentamisen kustannuksen alentamiseksi mainittu yhtenä kehittämistoimena se, että vapaa-ajan asuntojen muuttamista pysyvään asuinkäyttöön joustavoitetaan. Asiaa arvioidaan ympäristöministeriön johdolla asetetussa työryhmässä, mistä syystä tämän hallituksen esityksen yhteydessä ei ole selvitetty lainsäädännön muutostarpeita näiltä osin tarkemmin.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksella on vähäisiä taloudellisia vaikutuksia maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen toimintaan, jotka on tarkoitus kattaa viranomaisten kehysmäärärahojen puitteissa. Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, eikä se sisällä olennaisesti kansantalouteen kokonaisuutena vaikuttavia ehdotuksia. Ehdotuksella ei ole vaikutuksia kuntien talouteen.

Esitykseen sisältyvillä ehdotetuilla säännöksillä Väestörekisterikeskuksen tehtävistä omien tietojen ilmoittamispalvelun kehittämisessä sekä tietojensaantioikeuden laajentamisesta pyritään väestötietojärjestelmän tietojen entistä parempaan ajantasaiseen luotettavuuteen ja oikeellisuuden varmistamiseen. Näitä tehtäviä Väestörekisterikeskus hoitaa toimialaansa kuuluvana

määrärahojensa puitteissa ja ne tulee toteuttaa vuosittaisia määrärahoja uudelleen kohdentamalla.

Säännökset mahdollisuudesta merkitä henkilö väestötietojärjestelmään ensin tietymättömissä olevaksi ja sitten kotikunnattomaksi voitaisiin arvioiden mukaan toteuttaa ensi vaiheessa väestötietojärjestelmässä jo olevia ryhmiä hyväksikäyttäen (903 -ryhmä, henkilöt, joiden asuin- tai oleskelupaikka on tuntematon sekä kahden kalenterivuoden jälkeen 199 -kotikuntamerkintä, henkilö on tietymättömissä eikä henkilöllä ole kotikuntaa Suomessa). Kustannukset esitykseen sisältyvistä tietymättömissä olevia koskevista säännöksistä voitaisiin näin ollen ensi vaiheessa kattaa Väestökisterikeskuksen määrärahojen puitteissa. Kotikunnattomaksi merkittävien henkilöiden määrien mahdollisesti lisääntyessä tulisi kustannuksia arvioida kuitenkin uudelleen, mikäli tämän ryhmän kasvaessa syntyisi tarve ylläpito-ohjelman rakentamiselle. Kustannuksia on tällöin kuitenkin arvioitava yhteydessä mahdollisiin säästöihin, jotka esimerkiksi tosiasiaa maasta muuttaneiden henkilöiden merkitseminen kotikunnattomaksi aiheuttaa.

Ehdotetulla oikaisuvaatimus- ja muutoksenhakumenettelyn muutoksella on vain vähäisiä vaikutuksia maistraattien ja Väestökisterikeskuksen käyttämien muutoksenhakuohjauksia sisältävien lomakkeiden sekä ohjeiden käyttöön, ja tästä aiheutuvat kustannukset tulee hoitaa määrärahakehysten puitteissa. Kotikuntalain mukaisia ilmoitusrikemaksuja ei ole määrätty maksettavaksi, mistä syystä maksun poistamisella ei ole taloudellisia vaikutuksia maistraattien toimintaan.

Muuttoilmoituspuhelimien lakkauttamisesta suoraan Väestökisterikeskukselle koitua säästö arvioidaan noin 300 000 euron suuruiseksi. Muuttopuhelimen lakkauttaminen aiheuttaa kuitenkin tarpeen tarkastella uudelleen kustannusten jakoperusteita Väestökisterikeskuksen ja Postin välillä muuttoilmoituksista puhelinpalvelun lakkauttamisen jälkeen aiheutuvien kustannusten osalta (muun muassa paperilomakkeiden sähköisen arkistoinnin ja digitoinnin sekä nettimuuttoilmoitusjärjestelmän ylläpidon kustannukset). Kustannustenjaon tarkistaminen toimijoiden välillä tulee tämän hetken arvion mukaan pienentämään Väestökisterikeskukselle lopulta koituvaa säästöä edellä esitetystä 300 000 eurosta noin 100 000 euroon.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotetuilla muutoksilla on vähäisiä toiminnallisia vaikutuksia maistraattien ja Väestökisterikeskuksen toimintaan. Väestökisterikeskuksen toimintaan vaikuttavia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi omien tietojen ilmoittamispalvelun kehittämisen sekä tietojen saantioikeuksien osalta. Muutokset mahdollistavat tehtävien kehittämisen entistä tehokkaammin väestötietojärjestelmän tietojen luotettavuuden ja oikeellisuuden varmistamiseksi, mikä edellyttää jatkossa erityisesti määrärahojen puitteissa toiminnan organisoinnin painopisteiden arviointia. Muutoksenhakusäännöksiä selkeyttämällä pyritään yhdenmukaisiin muutoksenhakua koskeviin menettelyihin maistraateissa ja edellyttää säännösten voimaantullessa oikaisuvaatimusta ja muutoksenhakua koskevan ohjeistuksen uudistamista.

Ehdotetuilla oikaisuvaatimusta, muutoksenhakua ja virheen korjaamista koskevilla säännöksillä pyritään entistäkin vähäisempiin hallinto-oikeudelle ja Korkeimmalle hallinto-oikeudelle tehtäviin valituksiin, mutta valitusten määrän ollessa suhteellisen pieni jo nykyisellään, ei muutoksella arvioida olevan merkittävää vaikutusta tuomioistuinten tehtäviä vähentävänä.

Muuttoilmoituspuheluja hoitavan henkilöstön työsuhteet jatkuvat Valtorissa muuttoilmoitusten puhelinpalvelun lakkauttamisen jälkeen.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksestä ei aiheudu merkittäviä uusia tai lisääntyneitä taloudellisia velvoitteita yksityishenkilöille tai kotitalouksille.

Muuttoilmoitusten puhelinpalvelun lakkauttaminen vaikuttaa niiden kansalaisten asemaan, jotka ovat aiemmin käyttäneet muuttoilmoituksen tekemiseen puhelinta. Puhelimitse tehtyjen ilmoitusten määrä on ollut noin 5 prosentin luokkaa kaikista tehdyistä ilmoituksista. Muuttoilmoitusten tekemistä ohjataan aiempaa voimakkaammin helppokäyttöisten sähköisten palveluiden piiriin ja samalla varmistetaan kuitenkin se, että myös lomakkeilla tehtävät muuttoilmoitukset sekä henkilökohtaisen asioinnin yhteydessä tehdyt ilmoitukset ovat käytössä niille, jotka eivät voi tai osaa käyttää sähköisiä palveluita. Uudistuksella ei ole merkittäviä vaikutuksia kansalaisten asemaan.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä valtiovarainministeriössä yhteistyössä Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien kanssa. Lakiin ehdotettavat muutokset perustuvat oikeusvaatimusta koskevaan oikeusministeriössä valmisteltuun kokonaisuudistukseen, eduskunnan oikeusasiamiehen antamiin ratkaisuihin sekä Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien ministeriölle esittämiin muutostarpeisiin. Lisäksi ehdotettavissa muutoksissa on otettu huomioon laeissa käytännön soveltamistyössä havaitut terminologiset muutostarpeet.

Esityksestä on pyydetty lausunnot ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriön JulkICT-toiminnoilta ja budjettiosastolta, sosiaali- ja terveysministeriöltä, Eduskunnan oikeusasiamieheltä, Itä-Suomen aluehallintovirastolta, Kansaneläkelaitokselta, Maahanmuuttovirastolta, Maanmittauslaitokselta, Poliisihallitukselta, Rikosseuraamuslaitokselta, Tietosuojavaltuutetulta, Tilastokeskukselta, Verohallinnolta, Väestörekisterikeskukselta, Yhdenvertaisuusvaltuutetulta, maistraateilta, Suomen Kuntaliitolta, Eläketurvakeskukselta, Rekisteritutkimuksen tukikeskukselta, Tieteen tietotekniikan keskukselta, Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry:ltä, Korkeimmalta hallinto-oikeudelta, Helsingin hallinto-oikeudelta, Turun hallinto-oikeudelta, Hämeenlinnan hallinto-oikeudelta, Suomen evankelis-luterilaiselta kirkolta, Suomen ortodoksiselta kirkolta, Jehovan todistajilta, Suomen vapaakirkolta, Katoliselta kirkolta Suomessa, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymältä, Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymältä, Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin kuntayhtymältä, Espoon kaupungilta, Helsingin kaupungilta, Oulun kaupungilta, Tampereen kaupungilta, Turun kaupungilta, Vantaan kaupungilta, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:ltä, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry:tä sekä Palkansaajajärjestö Pardia ry:ltä.

Lausunnon antoivat ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriön JulkICT-osasto, Eduskunnan oikeusasiamies, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Maahanmuuttovirasto, Rikosseuraamuslaitos, Tilastokeskus, Verohallinto, Väestörekisterikeskus, maistraatit, Suomen Kuntaliitto, Eläketurvakeskus, Korkein hallinto-oikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Turun hallinto-oikeus, Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Suomen ortodoksinen kirkko, Suomen vapaakirkko, Katolinen kirkko Suomessa, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Helsingin kaupunki, Oulun kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki ja Palkansaajajärjestö Pardia ry.

Lausunnonantajat pitivät pääsääntöisesti ehdotettuja muutoksia toivottavina. Muutoksenhaku-säännösten uudistamista sekä tietymättömissä olevien merkitsemistä väestötietojärjestelmään pidettiin tarpeellisena ja oikeustilaa parantavana. Lausunnoissa tuotiin esiin runsaasti teknisiä korjausehdotuksia sekä ehdotuksia säännösten täydentämiseksi tai selkeyttämiseksi.

HE 78/2016 vp

Puhelimitse tehtävän muuttoilmoituksen säilyttämistä lain säännöksessä toivottiin useissa lausunnoissa. Säännöksen poistamisen perusteluja on tästä syystä tarkennettu. Ehdotuksen tarkoituksena on suunnata ilmoitukset entistä enemmän muita kanavia pitkin tehtäväksi kuitenkin niin, että asiointi muuttoilmoitusten toimittamisessa ei muodostu mahdottomaksi niillekään, jotka eivät voi tai osaa käyttää esimerkiksi Internetiä.

Lausunnoissa kannatettiin muun muassa selvityksen tekemistä mahdollisuudesta kahden asuinpaikan merkitsemistä väestötietojärjestelmään.

Lausuntojen johdosta säännöksiä muotoilu on täsmennetty ja perusteluja tarkennettu. Esitykseen lisättiin ehdotus verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta väestötietojärjestelmään ehdotetun vailla kotikuntaa –merkinnän johdosta.

Oikeusministeriö kiinnitti huomiota siihen, että väestötietolain 23 §:n ehdotettu muotoilu, jossa tietojen saaminen on kiinnitetty ”tarpeellisuus” -vaatimukseen, voi olla perustuslakivaliokunnan nykyisen tulkintakäytännön mukaan ongelmallinen, jonka vuoksi tietojen saaminen tulisi lausunnonantajan mukaan sitoa ”välttämättömyys” -vaatimukseen. Näiltä osin esityksen perusteluja on tarkennettu ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä ilmenevät reunaehdot.

Lakiehdotukset on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Kotikuntalaki

2 §. *Kotikunta.* Pykälän 2 momentin sanamuotoon ehdotetaan muutosta. Kotikunnan määrittämisessä joudutaan usein harkitsemaan sitä, mihin kuntaan henkilöllä on kiintein yhteys, mistä syystä lain sanamuodon tulee kuvastaa harkintaan perustuvaa arviointia. Tästä syystä muotoilu ehdotetaan muutettavaksi muodosta ”kiinteä yhteys” muotoon ”kiintein yhteys”. Muutoksella ei ole vaikutusta säännöksen nykyiseen soveltamiskäytäntöön.

3 b §. *Kotikunnan muuttuminen eräissä tilanteissa.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että viittaus sosiaalihuoltolakiin on ajantasainen. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) on tullut voimaan 1.4.2015. Aiemmin voimassa olleen lain 16 a §:ssä ollut säännös henkilön muuttamisesta toiseen kuntaan on siirretty uuden lain 60 §:ään, mistä syystä viittaus sosiaalihuoltolain pykälään ehdotetaan korjattavaksi oikeaksi.

6 a §. *Väestökirjanpitokunta.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi aiemmin lain 9 a §:ään sisältynyt säännös väestökirjanpitokunnan merkintäajankohdasta. Ehdotuksella selkeytetään sääntelyä, sillä merkinnän ajankohta liittyy 6 a §:n 2 momentissa nykyisellään olevaan säännökseen. Muutoksella ei ole vaikutusta voimassaolevaan oikeustilaan.

7 a §. *Muutto- ja maastamuuttoilmoitus.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että muuttoilmoitusten tekoapoina olisivat jatkossa kirjallinen, sähköinen tai asiakaskäynnin yhteydessä suullinen ilmoitus. Säännöksestä poistettaisiin viittaus puhelimitse tehtävään muuttoilmoitukseen, eikä viranomaisella olisi enää velvollisuutta järjestää muuttoilmoituksiin liittyviä puhelinpalveluita. Muuttoilmoituksia olisi edelleen mahdollisuus täydentää puhelimitse tehtävillä korjauksilla maistraattien normaaliin toimintaan liittyen.

7 b §. *Toimivaltainen maistraatti.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi niin, että pykälässä säädettäisiin jatkossa toimivaltaisesta maistraatista.

Pykälän ensimmäiseen momenttiin ei ehdoteta muutoksia. Sen mukaan mikä tahansa maistraatti olisi toimivaltainen ottamaan vastaan muutto- ja maastamuuttoilmoituksia. Valtiovarainministeriön asetuksella voitaisiin jatkossakin säätää tehtävien keskittämisestä yhteen tai useampaan maistraattiin.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi toinen momentti, jonka mukaan määräytyisi toimivaltainen maistraatti muuttoilmoitusten johdosta tehtävien merkintöjen tekemisessä. Säännös siirrettäisiin nyt voimassaolevasta 9 §:stä, eikä muutoksella vaikutettaisi voimassaolevaan oikeustilaan. Pääsääntönä näin ollen jatkossakin olisi se, että sekä lain 7 a §:ssä tarkoitettujen muuttoilmoitukset että 9 §:n nojalla tehtävät merkinnät voitaisiin tehdä missä tahansa maistraatissa. Valtiovarainministeriön asetuksella voitaisiin kuitenkin säätää toimivallanjaosta pääsäännöstä poikkeavasti säännöksen tarkkarajaisten edellytysten täytyessä.

7 e §. *Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen vastaanottamiseen liittyvät tehtävät.* Pykälän 1 momentin toinen virke, jossa on viittaus puhelimitse tehtäviin muuttoilmoituksiin, ehdotetaan poistettavaksi puhelinpalvelun lakkauttamisen vuoksi. Puhelimitse tehtävissä täydennyksissä maistraatin tulisi edelleen varmistua tietojen luotettavuudesta. Saman momentin viimeisessä virkkeessä oleva viittaussäännös ehdotetaan korjattavaksi oikeaksi sen johdosta, että toimivaltaisesta maistraatista säädettäisiin jatkossa 7 b §:n 2 momentissa.

9 §. *Kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän tekeminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin tehtävistä kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän tekemisen yhteydessä. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi niin, että siihen lisättäisiin maininta myös asuinpaikkaa koskevasta merkinnästä.

Ensimmäisen momentin mukaan maistraatin olisi 7 a §:ssä tarkoitetun ilmoituksen saatuaan tehtävä ilman aiheutonta viivytystä väestötietojärjestelmään ilmoituksen mukainen merkintä kotikunnasta ja siellä olevasta asuinpaikasta taikka merkittävä Suomen kansalaiselle väestökirjanpitokunta tapahtuneen vakinaisen muuton perusteella. Voimassaolevan säännöksen mukaan maistraatin on tehtävä merkintä kolmen arkipäivän kuluessa. Nyt ehdotetaan, että säännös muutetaan vastaamaan väestötietolaissa säädettyä, eli merkinnän tekemistä ”ilman aiheutonta viivytystä”. Säännöksellä ei ole tarkoitus pidentää olennaisesti aikaa, jonka kuluessa merkintä on tehtävä, mutta samalla kun säännös yhtenäistetään väestötietolain säännöksen kanssa, mahdollistetaan maistraatin hieman aiempaa joustavampi mahdollisuus käsitellä ilmoituksia esimerkiksi ilmoitusten ruuhkaantumistilanteissa.

Toisessa momentissa säädettäisiin maistraatin oikeudesta tallettaa väestötietojärjestelmään tietoja, jotka se on saanut muilta kuin henkilöltä itseltään. Säännös vastaisi nykyisen 9 §:n 2 momenttia.

Kolmanteen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös tehtävistä silloin, kun maistraatilla on syytä epäillä edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten luotettavuutta. Jos maistraatilla olisi syytä epäillä tietoja ilmeisen virheellisiksi taikka jos ilmoitus on puutteellinen tai muuten sellainen, ettei sen perusteella voi tehdä luotettavaa merkintää, maistraatin olisi pyydetävä lisäselvitystä kolmen arkipäivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta. Säännös jättäisi maistraatille harkintavaltaa sen suhteen, milloin luotettavuus voitaisiin varmistaa. Tarkoitus on, että maistraattien nykyiset käytännöt luotettavuuden varmistamisessa säilyisivät lähtökohteisesti ennallaan.

9 a §. *Kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä eräissä tapauksissa.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi pykälään lisättäväksi ja siihen siirrettäväksi ehdotettujen säännösten vuoksi. Jatkossa pykälässä säädettäisiin asuinpaikkaa koskevien merkintöjen lisäksi kotikuntaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevista merkinnöistä eräissä erityisissä tapauksissa.

Pykälän ensimmäiseen momenttiin siirrettäisiin nykyisin 9 §:n 1 momentin kaksi viimeistä virkettä, joiden mukaan jos henkilöllä ei ole asuntoa, hänet merkitään väestötietojärjestelmään kunnassa vailla vakinaista asuntoa olevaksi ja jos asuinpaikan osoitetta ei voida pitää luotettavana, voidaan väestötietojärjestelmään merkitä vain kotikunta. Muutoksella ei olisi vaikutusta voimassaolevaan oikeustilaan.

Pykälän toiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka nojalla henkilö voidaan merkitä väestötietojärjestelmässä ensin tietymättömissä olevaksi ja sitten vailla kotikuntaa olevaksi. Henkilö voitaisiin merkitä väestötietojärjestelmässä tietymättömissä olevaksi, jos henkilön asuinpaikasta tai oleskelusta Suomessa ei saataisi luotettavaa tietoa. Merkintä olisi mahdollista esimerkiksi silloin, kun henkilöllä ei olisi luotettavaa osoitetta, eikä maistraatti tavoittaisi henkilöä. Tietymättömissä olevan henkilön kotikuntamerkintä säilyisi kuitenkin siinä kunnassa, jossa hänen osoitteensa on viimeksi ollut.

Jos tietymättömissä olevan henkilön asuinpaikasta tai oleskelusta Suomessa ei olisi saatu yhtäjaksoisesti kahden kalenterivuoden aikana tietoa, henkilö voitaisiin merkitä väestötietojärjestelmään vailla kotikuntaa olevaksi. Vailla kotikuntaa olevaksi merkitseminen edellyttäisi näin

ollen sitä, että henkilö olisi jo ollut väestötietojärjestelmässä vähintään kahden vuoden ajan tietymättömissä olevaksi merkitty, eikä hänen oleskelustaan Suomessa tänä aikana olisi saatu rekisterihallinnon viranomaisten toimesta tietoja. Maistraatin olisi lisäksi ennen merkinnän tekemistä pyydettävä väestötietolain 23 §:n tarkoittamalla tavalla tietoja kyseisestä henkilöstä viranomaisilta, joilla voitaisiin arvioida olevan kyseisen henkilön elossa oloa tai asumista koskevia tietoja kyseiseltä ajanjaksolta. Tällaisia viranomaisia olisivat ainakin Maahanmuuttovirasto, Verohallinto sekä Kansaneläkelaitos, mutta maistraatti voisi harkintansa mukaan pyytää tietoja muiltakin 23 §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta. Merkinnän tekeminen edellyttäisi näin ollen, että maistraatti voisi varmistua, että henkilön oleskelusta ja asuinpaikasta hänelle kotikunnaksi merkityssä kunnassa ei olisi kyseisten kahden kalenterivuoden aikana saatu tietoa väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjän tai muiden viranomaisten toimesta.

Koska henkilö voitaisiin merkitä tietymättömissä olevaksi sekä vailla kotikuntaa olevaksi vain silloin, kun häntä ei tavoitettaisi, ei merkinnän tekemisen jälkeen rekisterinpitäjällä olisi velvollisuutta ilmoittaa asianomaiselle henkilölle merkinnän tekemisestä. Sekä merkintä tietymättömissä olosta että merkintä olemisesta vailla kotikuntaa olisi mahdollista korjata kotikuntalaissa säädetysti noudattaen väestötietolain 76 §:n säännöksiä rekisterissä olevan virheen korjaamisesta. Menettelyllä parannettaisiin erityisesti ulkomaille muuttaneiden osalta kotikuntamerkintöjen oikeellisuutta ja luotettavuutta, mutta samalla varmistettaisiin rekisteröidyn oikeusturva mahdollisten virheellisesti tehtyjen merkintöjen osalta.

Pykälän kolmanteen momenttiin ehdotetaan säilytettäväksi nykyisen 9 a §:n säännös kotikunnan sisällä tapahtuvien muuttojen käsittelystä. Säännös vastaisi nykyistä oikeustilaa, mutta sitä koskeva virheen korjaamista koskeva erityissäännös ehdotetaan poistettavaksi. Jatkossa virheen korjaamiseen sovellettaisiin väestötietolain säännöksiä ehdotetun 18 §:n nojalla.

11 §. Kotikuntamerkintää koskeva hallintopäätös. Pykälässä säädettäisiin kotikuntaa tai siellä olevaa asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevasta hallintopäätöksestä sekä merkinnästä ilmoittamisesta. Kyse olisi tapauksista, joissa kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevaa merkintää ei olisi voitu tehdä 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla henkilön ilmoittamien tietojen mukaisesti, vaan päätös olisi asianosaisen kannalta kielteinen tai merkintä tehtäisiin jonkun muun kuin muuttajalta tai hänen perheenjäseneltään saatujen tietojen pohjalta.

Maistraatin tulisi säännöksen mukaan tehdä kirjallinen päätös ja ilmoittaa ilman aiheetonta viivästyä asianomaiselle kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevasta ratkaisustaan, jota ei ole voitu tehdä henkilön pyynnön mukaisesti tai joka on tehty muulta kuin muuttajalta tai hänen perheenjäseneltään saatujen tietojen perusteella. Ilmoitukseen olisi liitettävä ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

Asianomaisella henkilöllä tarkoitettaisiin säännöksessä muun muassa lapsen huoltajaa silloin, kun kotikuntaa tai asuinpaikkaa koskeva ratkaisu poikkeaisi asiassa 15 §:ssä tarkoitettua kuulun huoltajan näkemyksestä. Maistraatin tulisi säännöksen nojalla ilmoittaa kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevasta ratkaisustaan näin ollen huoltajalle, jolla olisi oikeus 16 §:n mukaisen oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

14 §. Ilmoitusrikemaksu. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Ilmoitusrikemaksua ei ole käytännössä määrätty maksettavaksi ja säännös on jäänyt luonteeltaan ainoastaan ilmoitusrikemaksua koskevan uhan asettavaksi.

15 §. Kuuleminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi selventävä säännös siitä, että maistraatin on tarvittaessa varattava alle 18-vuotiaan muuttoilmoituksen vuoksi hänen huolta-

jilleen tilaisuus antaa selvitys silloin, kun muutosta on ilmoituksen tehnyt alle 18-vuotiaan mukana muuttava perheenjäsen. Säännöksellä ei ole vaikutusta voimassaolevaan oikeustilaan, mutta sen on tarkoitus selkiyttää säännösten tulkintaa tapauksissa, joissa maistraatilla on syytä epäillä, ettei lapsen tosiasiallinen asuminen vastaa tehtyä ilmoitusta. Säännös vahvistaisi nykyistä käytäntöä, jossa maistraatti hallintolain periaatteiden mukaisesti tarvittaessa ottaa yhteyttä lapsen huoltajiin epäselvissä muuttoilmoitustilanteissa.

Kotikuntalain mukaisia kotikunta ja asuinpaikkamerkintöjä tehdessään maistraatit selvittävät henkilöiden tosiasiallisen asumisen suhdetta tehtyyn ilmoitukseen. Myös alaikäisten muuttajien kohdalla maistraattien tulee näin ollen pyrkiä selvittämään lapsen tosiasiallinen asuinpaikka, eikä maistraatti voi tässä toiminnassa ottaa kantaa tai selvittää sitä, onko päätös lapsen asumisesta tehty esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien säännösten edellyttämällä tavalla. Tosiasiallisen asumisen selvittäminen voi kuitenkin edellyttää huoltajien näkemyksen selvittämistä, mistä syystä maistraattien tulisi tarvittaessa kuulla lapsen molempia huoltajia esimerkiksi silloin kun lapsen ilmoitetaan muuttavan toisen huoltajan kanssa huoltajien yhteisestä osoitteesta uuteen osoitteeseen. Erillään asuvaa huoltajaa tulisi kuulla myös esimerkiksi silloin, kun maistraatilla on epäily siitä, että eri osoitteessa asuvien huoltajien näkemys tosiasiallisesta asumisesta on asian aiemmissa vaiheissa osoittautunut toisistaan poikkeavaksi.

Pykälän toinen momentti ehdotetaan kumottavaksi ilmoitusrikemaksusta luopumisen vuoksi.

4 luku. *Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku.* Neljännen luvun otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan lukuun ehdotettuja muutoksia. Luvussa säädettäisiin oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta.

16 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan säännöksen sisältöä.

Pykälässä säädettäisiin tämän lain nojalla tehtyihin hallintopäätöksiin sovellettavasta oikaisuvaatimuksen tekemisestä. Ehdotuksen mukaan lain 11 §:ssä tarkoitettuun ratkaisuun voisi oikaisu hakea hallintolaissa säädetyllä tavalla.

Ehdotuksella on tarkoitus selkiyttää kotikuntalain ja väestötietolain soveltamisen suhdetta. Kotikuntalain nojalla tehtäviä hallintopäätöksiä ovat lain 11 §:ssä tarkoitettut ratkaisut, joista tulee olla mahdollisuus oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Näiltä osin oikaisua voitaisiin hakea hallintolain mukaisessa järjestyksessä. Oikaisua haettaisiin päätöksen tehneeltä viranomaiselta.

17 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan säännöksen sisältöä.

Edellä 16 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun ratkaisuun haettaisiin muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Rekisteriviranomaisen lain 12 §:n nojalla tekemään velvoittamista koskevaan ratkaisuun haettaisiin myös muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan.

Pykälään ehdotetaan lisäksi säännöstä viranomaisen valitusoikeudesta. Rekisterihallinnon viranomaisella, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, olisi ehdotetun 2 momentin mukaan oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan. Säännös vastaisi väestötietolain säännöstä viran-

omaisen valitusoikeudesta ja olisi tarpeellinen oikeuskäytännön yhtenäisyyden ylläpitämiseksi. Oikeuskäytännön yhtenäisyydellä on näissä tapauksissa tärkeä merkitys, koska kysymys on henkilötietojen käsittelyä ja rekisterinpitoa koskevasta toiminnallista ja teknistä erityisasiantuntemusta edellyttävästä ratkaisutoiminnasta. Viranomaisella voi olla aito intressi saada korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäväksi esimerkiksi ratkaisu maahan muuttavan ulkomaalaisen kotikunnan määräytymistä koskevasta ratkaisusta. Viranomainen säännöksen soveltamisalassa olisi maistraatti, joka tekee ratkaisut tämän lain nojalla. Valitusten määrän voidaan arvioida erittäin vähäinen, minkä lisäksi viranomaisen valitukseen sovellettaisiin valituslupaedellytystä, jolloin korkeimpaan hallinto-oikeuteen valikoituisivat suurella todennäköisyydellä vain tapaukset, joilla olisi erityistä merkitystä juuri kotikunnan määräytymisen perusteiden ja soveltamisen osalta.

Lain 13 §:ssä tarkoitettuun uhkasakkoa koskevaan ratkaisuun haettaisiin muutosta siten kuin uhkasakosta annetussa laissa säädetään. Koska uhkasakkoa koskevat ratkaisut liittyvät lain 12 §:n 2 momentissa säädettyyn velvoittamista koskeviin tilanteisiin, haettaisiin muutosta näin ollen uhkasakkoa koskevassa asiassa päävelvoitteen mukaisesti hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölain mukaisessa järjestyksessä.

5 luku. Virheen korjaaminen. Viidennen luvun otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan lukuun ehdotettuja muutoksia. Luvussa säädettäisiin siitä, miten kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevia virheitä voitaisiin korjata.

18 §. *Kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevan tiedon korjaaminen.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan säännöksen sisältöä.

Kun kyse on muusta kuin lain 16 §:n soveltamisalaan kuuluvasta kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevasta merkinnän korjaamisesta, ehdotetaan menettelyyn sovellettavaksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain säännöksiä virheen korjaamisesta rekisterinpitäjän omasta aloitteesta tai rekisteröidyn pyynnöstä. Väestötietojärjestelmässä olevia kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa sekä väestökirjanpitokuntaa voitaisiin korjata kuten muitakin väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja väestötietolain 76 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa mahdollisuus virheellisten tietojen korjaamiseen silloin, kun tämän lain tarkoittamissa väestötietojärjestelmään talletetuissa tiedoissa havaitaan virhe joko edellä 16 §:ssä tarkoitetun oikaisuvaatimusajan kuluttua umpeen tai niin, että virhe johtuu näiden tietojen tallettamisessa tapahtuneesta käsittelyvirheestä tai muusta syystä.

Koska väestötietolakia sovelletaan yleislakina kaikkiin väestötietojärjestelmään tehtäviin merkintöihin, olisi oikeustilaa selkiyttävää, että virheen korjaamisesta säädettäisiin väestötietolais- sa myös kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevien tietojen osalta.

19 §. *Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku virheen korjaamisesta koskevaan ratkaisuun.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan säännöksen sisältöä.

Pykälässä todettaisiin se, että kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevan tiedon korjaamisesta tehtyyn hallintopäätökseen sovellettaisiin väestötietolain säännöksiä oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta.

1.2 Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

7 §. Rekisteröinnin kohteet. Pykälän 1 momentin 6 kohtaan sisältyvä valtuutussäännös hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista säätämistä ehdotetaan muutettavaksi valtiovarainministeriön asetuksella valtioneuvoston asetuksella annettavaksi. Kyseisistä aluejaoista on säädetty väestötietojärjestelmään tallettavista hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista annetussa valtiovarainministeriön asetuksessa (863/2014). Jatkossa aluejakoja koskevat säännökset voitaisiin antaa väestötietojärjestelmästä annetulla valtioneuvoston asetuksella, mikä selkeyttäisi säännösten kokonaisuutta.

21 §. Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta. Pykälän toiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi Väestörekisterikeskuksen tehtäväksi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla toimivan tietojen ilmoittamispalvelun ylläpito. Palvelun avulla voitaisiin tietoja tallettaa väestötietojärjestelmään rekisteröidyn oman ilmoituksen perusteella, jos merkintä olisi mahdollista tehdä ilman lisäselvityksiä ja tietojen virheetön rekisteröityminen voitaisiin varmistaa teknisin tarkistuksin. Säännöksen tarkoituksena on parantaa väestötietojärjestelmän tietojen luotettavuutta ja oikeellisuutta niin, että rekisteröityjen itse ilmoittamien tietojen tallettaminen helpotuisi ja nopeutuisi. Ilmoittaminen olisi mahdollista automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävän palvelun kautta vain silloin, kun tietojen tallettaminen ei edellyttäisi maistraatin harkintaa tiedon luotettavuudesta.

Voimassaolevan pykälän toinen momentti ehdotetaan siirrettäväksi kolmanneksi momentiksi ja siihen ehdotetaan lisättäväksi toimivallan siirtämisen osalta viittaus myös uuteen 2 momenttiin. Näin ollen 2 momentissa tarkoitettujen itse ilmoitettavien tietojen osalta merkinnässä olevien korjausten tekeminen voitaisiin siirtää valtioneuvoston asetuksella annettavaksi silloin, kun toimenpiteellä voitaisiin parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa.

23 §. Tiedonsaantioikeus viranomaisilta. Rekisterinpitäjän tietojensaantioikeutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että rekisterinpitäjällä olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ensimmäisessä momentissa luettuilta viranomaisilta niitä tietoja, jotka sillä on tämän lain nojalla oikeus tallettaa väestötietojärjestelmään. Tietoja olisi mahdollista saada silloin, kun toisen viranomaisen hallussa olevia tietoja tarvittaisiin väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi. Lisäedellytyksenä tietojen saamiselle olisi se, että tiedot olisivat väestötietojärjestelmän ylläpidon ja muun käsittelyn kannalta tarpeellisia.

Rekisterinpitäjällä olisi säännöksen mukaan oikeus saada tietoja tuomioistuimilta ja Rikosseuraamuslaitokselta, uskonnollisilta yhdyskunnilta, terveydenhuollon toimintayksiköiltä ja ammattihenkilöiltä, sosiaalihuollon toimintayksiköiltä ja ammattihenkilöiltä, kunnan viranomaisilta, Maanmittauslaitokselta, ulkomaalaishallinnon viranomaisilta, Verohallinnolta, Kansaneläkelaitokselta sekä ulkoasianministeriöltä ja sen toimintayksiköltä. Viranomaistahot vastaavat nyt voimassaolevaa säännöstä ja niiden osalta on jatkossakin tarkoitus soveltaa vakiintunutta tulkintaa. Esimerkiksi ulkomaalaishallinnon viranomaisilla tarkoitetaan niitä tahoja, jotka tehtäviensä puolesta hoitavat Suomeen muuttavien ulkomaalaisten rekisteröinti- ja lupasioita, kuten Maahanmuuttovirastoa, poliisia ja Rajavartiolaitosta. Ulkoasiainministeriön toimintayksiköllä viitataan konsulipalvelulaissa (498/1999) tarkoitettuihin viranomaistahoihin.

Tietojensaantioikeus olisi rajattu vain niihin tietoihin, jotka rekisterinpitäjällä on oikeus tämän lain nojalla tallettaa väestötietojärjestelmään. Näin ollen tietoja voitaisiin saada vain lain 7 §:ssä tarkoitetuista rekisteröinnin kohteista ja vain lain 13–17 §:ssä tarkoitetuista väestötietojärjestelmään tallettavista tiedoista.

Säännöksen nojalla olisi mahdollista suunnitella ja toteuttaa kyseisten viranomaisten tietojärjestelmien ja väestötietojärjestelmän välille automaattisen tietojenkäsittelyn avulla toimivia menetelmiä, joilla kyseisten tietojen vastaavuutta rekisterien välillä voitaisiin tarkastaa. Myös rekisterinpitäjänä toimivilla maistraateilla olisi säännöksen nojalla oikeus yksittäistapauksissa pyytää väestötietojärjestelmään talletettujen tai talletettavien tietojen osalta muilta viranomaisilta vastaavia tietoja. Rekisterinpitäjän tulisi kuitenkin varmistua siitä, että ainoastaan niitä tietoja, joita väestötietojärjestelmään on oikeus tallettaa, olisi mahdollista siirtää viranomaisien välillä. Säännöksellä ei olisi vaikutusta muiden viranomaisen velvollisuuteen tallettaa tietoja omiin rekistereihinsä. Säännös mahdollistaisi esimerkiksi henkilön kuolemaa koskevan tiedon tarkastamisen toiselta viranomaiselta, jolle tämä tieto olisi toimitettu ja jolla olisi oikeus käsitellä tätä tietoa tietojärjestelmissään.

Koska tiedot olisivat viranomaiselle ilmoitettuja ja sen edelleen rekisterihallinnolle toimittamia tietoja, voitaisiin niiden katsoa lähtökohtaisesti olevan luotettavia ja ajantasaisia. Jos tiedon toimittava viranomainen kuitenkin tekisi luovutuksen yhteydessä niiden eheyttä koskevia varauksia, olisi tiedot mahdollista tallettaa väestötietojärjestelmään vasta sen jälkeen, kun niiden eheys olisi varmistettu. Ajantasaisuuden ja luotettavuuden varmistaminen voisi tapahtua esimerkiksi teknisesti rekisteritietoja vertailemalla tai siten, että asianomaisille henkilöille varattaisiin tarvittaessa mahdollisuus antaa selvitys niiden eheydestä. Väestötietotietojärjestelmään tämän menettelyn jälkeen talletetut tiedot olisivat luonnollisesti luovutettavissa ja muuten käsiteltävissä kuten muutkin järjestelmän tiedot.

Pykälän toiseen momenttiin ehdotetaan selventävää säännöstä siitä, milloin tietoja luovuttavalla taholla olisi oikeus kieltäytyä tietojen luovuttamisesta. Säännöksessä todettaisiin, että tietoja ei kuitenkaan olisi oikeus saada, mikäli luovuttava taho on saanut tiedot sellaisen kansainvälisen sopimuksen nojalla, joka estää tietojen käytön väestötietojärjestelmän ylläpidossa tai muussa käsittelyssä.

26 §. Tietojen ilmoittaminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 2 momenttiin sisältyvä säännös menettelystä tietojen ilmoittamisesta siirrettäisiin selkeyden vuoksi samaan yhteyteen muiden menettelyä koskevien säännösten kanssa lain 75 §:ään. Muutoksella ei ole vaikutusta tietojen ilmoittamista koskevaan menettelyyn, vaan muutos olisi lainsäädäntötekniinen.

36 §. Turvakielto ja tiedonantovelvollisuus. Turvakieltoa koskevaa 36 §:ää ehdotetaan selkeytettäväksi järjestelemällä pykälän momentit uudelleen. Lisäksi pykälästä ehdotetaan korjattavaksi kirjoitusvirhe. Muutoksilla ei muutettaisi voimassaolevaa oikeustilaa.

Pykälän ensimmäisessä momentissa säädettäisiin turvakiellon asettamisen perusteista. Sen mukaan, jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voitaisiin väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto. Sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen laillisen edustajansa tulisi hakea turvakieltoa maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistettavalla tavalla. Kun henkilö hakee turvakieltoa, maistraatin on varattava hänelle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettavaksi sellainen yhteysosoite, joka voidaan luovuttaa myös muille kuin 3 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Toisessa momentissa säädettäisiin maistraatin tehtävistä turvakieltoa asettaessa. Sen mukaan maistraatin olisi selvitettävä hakijalle turvakiellon välittömät vaikutukset. Turvakielto voisi ensimmäisen kerran olla voimassa enintään viisi vuotta ja sen voimassaoloa voidaan tämän jälkeen hakemuksesta jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Erityisestä syystä turvakielto voisi olla voimassa toistaiseksi.

Kolmannessa momentissa säädettäisiin turvakiellon vaikutuksista. Sen mukaan, kun turvakielto on talletettu järjestelmään, tämän henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto voitaisiin luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu laissa tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Turvakielto koskisi säännöksen mukaan myös edellä mainitun henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista, kun hänen tietojaan luovutettaisiin väestötietojärjestelmästä.

37 §. *Turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittely.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi kolmanneksi momentiksi selventävä säännös tilanteista, joissa turvakiellon alaisia yksittäisiä tietoja luovutetaan eteenpäin. Säännöksen tarkoituksena on vahvistaa nykyistä väestötietolain, henkilötietolain, hallintolain ja julkisuuslain soveltamista silloin, kun rekisterinpitäjä luovuttaa muulle kuin viranomaiselle yksittäistapauksellisesti turvakiellon alaisia tietoja erityisesti henkilötietolaissa säädetyn rekisterin tietojen tarkastusoikeuden nojalla.

Säännöksen mukaan maistraatin olisi selvitettävä turvakiellon peruste tai kuultava turvakiellon kohdetta tai hänen huoltajaansa ennen yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamista väestötietolain tai henkilötietolain rekisteröidyn oikeuksia koskevien säännösten nojalla muulle kuin viranomaiselle. Päätös yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamisesta muulle kuin viranomaiselle olisi tehtävä säännöksen mukaan kirjallisesti.

Säännös edellyttäisi turvakiellon alaisten tietojen luovuttamisen yhteydessä sen arvioimista, voiko luovuttamisella olla merkitystä turvakiellon kohteena olevan tai hänen perheenjäsenensä turvallisuuden kannalta. Lähtökohtaisesti säännöstä sovellettaisiin tilanteissa, jossa henkilö pyytää huollettaviensa tietoja rekisterin tarkastusoikeuden nojalla, ja huolettaville on merkitty turvakielto väestötietojärjestelmään. Säännös vahvistaisi sen menettelyn, jota nykyainsäädännön nojallakin viranomaisen on noudatettava. Viranomaisen olisi näin ollen varmistuttava turvakiellon syystä, jotta turvakiellon alaisia tietoja ei luovutettaisi henkilölle, josta johtuvasta syystä turvakielto on asetettu.

Mikäli maistraatille olisi jo tiedossaan turvakiellon syy tai tietojen luovuttamisesta kieltäydyttäisiin muulla perusteella, ei turvakiellon perustetta olisi tarpeen selvittää tai turvakiellon kohdetta kuulla. Säännöksen sanamuodon mukaan kuuleminen on tehtävä ennen luovuttamista, mutta jos ratkaisu on tietoja pyytävän kannalta kielteinen, ei säännös edellyttäisi kuulemistä. Kielteiseen päätökseen olisi kuitenkin oikaisuvaatimus- ja muutoksenhakumahdollisuus, jolloin asia voitaisiin saattaa viime kädessä tuomioistuimessa ratkaistavaksi.

Päätös yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamisesta muulle kuin viranomaiselle olisi ehdotuksen mukaan tehtävä kirjallisesti. Päätökseen olisi näin ollen mahdollista hakea oikaisua lain 76 a §:n mukaisesti ja säännös tarkoittaisi poikkeusta lain 50 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietojen luovuttamista koskevaan menettelyyn, jonka mukaan jos kysymys on yksittäistä henkilöä koskevan nimi- ja yhteystiedon kirjallisesta luovuttamisesta taikka todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta, on luovutuksesta tehtävä kirjallinen päätös vain tarvittaessa.

Pykälään ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan päätös voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, mikäli turvakiellon kohde tai hänen huoltajansa ei ole kuulemisen yhteydessä vastustanut tietojen luovuttamista. Mikäli tietoja luovuttava taho on näin ollen kuullut turvakiellon kohdetta ennen tietojen luovuttamista ja tämä vastustaa luovuttamista,

voitaisiin päätös panna täytäntöön vasta oikaisuvaatimusajan kuluttua umpeen tai asian tultua ratkaistuksi muutoksenhakumenettelyssä.

Ehdotettuja säännöksiä ei sovellettaisi sanamuotonsakaan mukaan väestötietolain nojalla tapahtuvaan massamuotoiseen tietojen luovuttamiseen, eikä turvakiellon alaisten tietojen luovuttamiseen viranomaiselle

Pykälän kaksi ensimmäistä momenttia säilyisivät muuttumattomina.

75 §. Menettely tietoja tallettaessa. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi rekisterinpitäjän velvollisuuksista tietojen tallettamisen yhteydessä. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan ehdotettua sisältöä. Muutoksen tarkoituksena on selkeyttää rekisterinpitäjän velvollisuuksia rekisterimerkinnän tekemisessä.

Pykälän ensimmäiseen momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi nykyisen lain 26 §:n 2 momentin säännös menettelystä, jonka mukaan ennen tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään rekisterinpitäjän on varmistettava tietojen ilmoittajasta, tämän oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja ilmoituksen muusta luotettavuudesta. Rekisterinpitäjän on talletettava tiedot väestötietojärjestelmään ilman aiheetonta viivytyksiä. Muutoksella ei ole vaikutusta säännöksen nykyiseen soveltamiskäytäntöön.

Pykälän toiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös menettelystä, silloin kun rekisterinpitäjä kieltäytyy tietojen tallettamisesta väestötietojärjestelmään henkilön pyynnön mukaisesti. Säännöksen mukaan rekisterinpitäjän olisi ilmoitettava sellaisesta ratkaisustaan, jossa tieto on talletettu henkilön ilmoittamasta poiketen. Säännöksen soveltamisalaan kuuluisivat myös tapaukset, joissa pyydettyä tietoa ei olisi lainkaan voitu tallettaa väestötietojärjestelmään.

Ehdotettuun säännökseen sisältyisi myös rekisterinpitäjän mahdollisuus pyytää lisäselvitystä talletettavan tiedon osalta. Rekisterinpitäjällä olisi näin ollen mahdollisuus pyytää henkilöltä lisäselvitystä ennen merkinnän tekemistä. Jos lisäselvityksen jälkeenkään merkintää ei voitaisi tehdä pyynnön mukaisesti, tulisi rekisterinpitäjän ilmoittaa henkilölle ratkaisustaan. Ilmoitus ratkaisusta olisi tehtävä kirjallisesti ja siihen olisi liitettävä oikaisuvaatimusosoitus.

Selvyyden vuoksi pykälässä viitattaisiin siihen, että oikaisuvaatimusohjeistus tehtäisiin muun lain nojalla silloin, kun rekisterinpitäjän harkinta rekisterimerkinnän tekemisestä perustuisi muun lainsäädännön nojalla arvioitavaan tosiseikkaan. Näin ollen esimerkiksi muutoksenhakuun sovellettaisiin kyseisiä erityislakeja silloin, kun rekisterimerkinnän tekeminen perustuisi vaikkapa nimilainsäädännön tai avioliittoa koskevien muiden lakien säännösten soveltamiseen.

76 §. Tiedon korjaaminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi väestötietojärjestelmään talletetuissa tiedoissa havaittujen virheiden korjaamisesta. Säännös vastaisi periaatteiltaan henkilötietolakiin sisältyviä rekisterissä olevan virheen korjaamista koskevia säännöksiä ja sen tarkoituksena olisi varmistaa tehokkaat oikeusturvatakeet sekä väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuuden ja luotettavuuden tehokas toteutuminen.

Pykälän ensimmäisessä momentissa säädettäisiin rekisterinpitäjälle velvollisuus omaaloitteiseen tai asianosaisen pyynnöstä tapahtuvaan virheen korjaamiseen. Virheen korjaamisella tarkoitettaisiin nimenomaisesti aiemmin talletetun tiedon korjaamista tapauksissa, joissa talletetun tiedon perusteessa ei ole tapahtunut muutosta, vaan tiedon voidaan arvioida olleen sitä talletettaessa virheellinen. Mikäli kyseessä olisi muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tehtä-

västä rekisterimerkinnästä, olisi kysymys tiedon tallettamisesta 75 §:ssä tarkoitettua menettelyä noudattaen. Tässä pykälässä tarkoitettu menettely olisi näin ollen aiemmin tapahtuneiden kirjoitus- tai asiavirheiden korjaamista, ei uuden tai muuttuneen tiedon tallettamista.

Rekisterinpitäjällä olisi velvollisuus korjata oma-aloitteisesti väestötietojärjestelmän tiedoissa ilmennyt virheellinen tieto. Ennen tiedon korjaamista olisi tarvittaessa varattava sille, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta merkintä koskee, tilaisuus tulla kuulluksi. Tilaisuus tulla kuul- luksi tulisi varata tapauksissa, joissa virheen perusteena voitaisiin arvioida olevan esimerkiksi väärä lainsoveltaminen tai rekisterinpitäjän virheellinen harkinta tietoja talletettaessa. Rekiste- rinpitäjä voisi kuitenkin korjata ilmeisen virheen tilaisuutta varaamatta. Kyse olisi tällöin lähinnä selkeiden kirjoitusvirheiden tai rekisterinpitäjän massaluonteisten tietojen tarkastamisen yhteydessä havaituista ilmeisistä virheistä, joiden korjaamisella ei olisi vaikutusta siihen, jon- ka oikeutta, etua tai velvollisuutta merkintä koskee. Rekisterinpitäjän tulisi muissa tilanteissa varata sille, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta merkintä koskee, riittävä aika reagoida vir- heen korjaamista koskevaan menettelyyn. Riittävänä aikana voitaisiin pitää rekisterin julkisen luotettavuuden vuoksi noin kahden viikon määräaika.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin velvollisuudesta antaa rekisteröidyn näkemyksen vastaisesti tehdystä virheen korjaamisesta kirjallinen päätös oikaisuvaatimuksen tekemistä koskevine ohjeineen. Säännöksellä varmistettaisiin, että sillä, jonka oikeutta, etua tai velvolli- suutta merkintä koskee, voisi saattaa virheen korjaamista koskevan päätöksen ensin oikaisu- menettelyä käyttäen ja sitten tarvittaessa varsinaista muutoksenhakutietä uudelleen arvioita- vaksi. Säännöksen mukaan jos rekisterinpitäjä ei hyväksyisi 1 momentissa tarkoitettua vaati- musta tai jos tietoa korjattaisiin asianosaisen antaman selvityksen vastaisesti, olisi rekisterinpi- täjän annettava ratkaisun johdosta kirjallinen päätös ja ohjeet 76 a §:ssä tarkoitettun oi- kaisuvaatimuksen tekemiseen.

Pykälän kolmannessa momentissa säädettäisiin nyt voimassaolevaa oikeustilaa vastaavasti sii- tä, että maistraatin olisi ennen ratkaisun tekemistä pyydettävä lausunto Maahanmuuttovirastol- ta, jos tiedon korjaaminen koskisi 10 §:ssä tarkoitettua ulkomaan kansalaista koskevaa rekiste- rimerkintää.

76 a §. Oikaisuvaatimus. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tämän lain nojalla tehtävien hal- lintopäätösten oikaisuvaatimusmenettelystä. Oikaisuvaatimuksen tekemiseen sovellettaisiin hallintolain säännöksiä.

Oikaisua voisi hakea kaikkiin sellaisiin päätöksiin, jotka tehdään yksinomaan tämän lain no- jalla. Myös 75 §:n 2 momentin mukaisesti yksinomaan väestötietolain nojalla tehtyihin, rekis- teröidyn kannalta kielteisiin ratkaisuihin sekä 76 §:n nojalla tehtävään virheen korjaamista koskevaan ratkaisuun haettaisiin näin ollen ennen muutoksenhakua hallinto-oikeuteen oi- kaisua päätöksen tehneeltä viranomaiselta.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että tämän lain nojalla tehtyihin hallintopäätöksiksi luettaviin ratkaisuihin olisi olemassa hallintolain mukainen 30 päivän oikaisuvaatimusmahdol- lisuus, josta edelleen olisi muutoksenhakumahdollisuus hallinto-oikeuteen. Yksinomaan väes- tötietolain nojalla tehtäviä hallintopäätöksiä ovat nykyisellään 12 §:ssä tarkoitettu henkilötun- nuksen muuttamista koskeva päätös, 36 §:ssä tarkoitettu turvakieltoa koskeva päätös, ehdotet- tu 37 §:n 3 momentin turvakielton alaisten tietojen luovuttamista koskeva päätös, lain 50 §:n nojalla tehtävät tietojen luovuttamista koskevat päätökset, lain 64 §:n nojalla tehtävät sähköi- sen asiointitunnuksen muuttamista koskevat päätökset, lain 66 ja 67 §:n nojalla tehtävät var- menteiden myöntämistä koskevat päätökset sekä edellä mainitut 75 §:n 2 momentin ja 76 §:n mukaisesti tehdyt päätökset.

Mikäli väestötietojärjestelmään talletettavien tietojen perusteena olisi maistraatin muun erityislainsäädännön nojalla tekemä harkinta, sovellettaisiin näiltä osin kyseisten erityislakien oikaisuvaatimusta koskevia säännöksiä sekä muutoksenhaku-säännöksiä. Väestötietolain oikaisuvaatimusta koskevat säännökset takaisivat näin ollen mahdollisuuden hakea oikaisua ainoastaan väestötietolain nojalla tehtävien hallintopäätösten osalta, eli silloin kun tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään ei edellä erityislakien, kuten nimilain tai avioliittolain nojalla tapahtuva maistraatin harkinta. Säännös parantaisi yhdessä 76 §:ssä säädetyn tietojen korjaamista koskevan sääntelyn kanssa rekisteröityjen oikeusturvaa.

76 b §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta 76 a §:ssä tarkoitetusta oikaisuvaatimuksesta tehtyyn päätökseen. Muutoksenhakuun sovellettaisiin hallintolainkäyttölain säännöksiä. Hallinto-oikeuden päätökseen voisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan.

Muutos selkiyttäisi hallinto-oikeuteen ohjautuvia valituksia niin, että vain rekisterinpitäjän oikaisuvaatimuksen jälkeen tekemästä ratkaisusta voitaisiin hakea muutosta. Tarkoituksena on, että rekisterinpitäjällä olisi mahdollisuus entistä tehokkaammin korjata sekä talletetuissa tiedoissa mahdollisesti esiintyviä virheitä että tämän lain nojalla tehtyjä hallintopäätöksiä oikaisuvaatimuksella. Pyrkimyksenä on entisestään vähentää hallinto-oikeuteen menevien valitusten määrää.

Pykälässä säädettäisiin myös siitä, että valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksistä olisi myös viranomaisella, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut. Säännös vastaisi nykytilaa. Rekisterihallinnon viranomaisilla tarkoitettaisiin Väestörekisterikeskusta ja maistraatteja. Rekisterihallinnon viranomaisen jatkovalitusoikeus on tarpeellinen oikeuskäytännön yhtenäisyyden ylläpitämiseksi. Oikeuskäytännön yhtenäisyydellä on näissä tapauksissa tärkeä merkitys, koska kysymys on henkilötietojen käsittelyä ja rekisterinpitoa koskevasta toiminnallisista ja teknistä erityisasiantuntemusta edellyttävästä ratkaisutoiminnasta. Valitusten määrä on perinteisesti ollut näissä tapauksissa suhteellisen vähäinen.

Pykälän 3 momentin mukaan uhkasakkoa koskevaan muutoksenhakuun sovellettaisiin uhkasakkolain säännöksiä.

1.3 Laki verotusmenettelystä

5 §. Kotikunta. Verovelvollisen verotuskotikunta määräytyy verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 5 §:n nojalla. Lainkohdan mukaisesti luonnollisen henkilön kotikuntana pidetään kuntaa, jossa hänellä on verovuotta edeltäneen vuoden lopussa katsottava olleen kotikuntalaisessa tarkoitettu asuinpaikka (vuodenvaihteen kotikunta). Verotusmenettelystä annetussa laissa tai muissa verotusmenettelyä koskevassa sääntelyssä ei ole menettelyä koskevaa sääntelyä silloin, kun verovelvollisella henkilöllä ei ole kotikuntalain mukaista kotikuntaa. Verotuskotikunnan säilyminen on kuitenkin tarpeellista myös vailla kotikuntaa olevaksi merkittyjen osalta verotuksen toimittamiseksi, mistä syystä tätä koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi lain 5 §:n 1 momenttiin. Pykälän ensimmäiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että henkilön, joka on kotikuntalaisessa tarkoitettulla tavalla merkitty väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa olevaksi, kotikuntana pidetään henkilöllä viimeksi ollutta kotikuntaa. Jos verotuksen toimittamisen yhteydessä henkilön oleskelusta Suomessa saadaan tietoa vailla kotikuntaa olevaksi merkitsemisen jälkeen, on viranomaisten välisellä yhteistyöllä myös väestörekisterinpitäjällä mahdollisuus korjata väestötietojärjestelmään merkitty tieto väestötietolain virheen korjaamista koskevan menettelyn tarkoittamalla tavalla.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esitykseen sisältyvien muutosehdotusten vuoksi tulee alemmanasteisia säädöksiä muutettaviksi muun muassa muuttuvien pykäläviittausten vuoksi.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 2016.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvataan jokaisen yksityiselämä ja edellytetään, että henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Perustuslain lakiviittaus henkilötietojen suojasta edellyttää lain taseisia säännöksiä tästä oikeudesta, mutta se jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan. Lailla säätämisen vaatimus ulottuu perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön mukaan ainakin rekisteröinnin tavoitteeseen, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöön, niiden sallittuihin käyttötarkoituksiin mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, tietojen säilytysaikaan henkilörekistereissä, rekisteröidyn oikeusturvaan sekä mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 25/1998 vp, 2/II, PeVL 12/2002 vp ja PeVL 14/2002 vp).

Esityksellä ei ehdoteta muutettavaksi väestötietojärjestelmän käyttötarkoitusta, tietosisältöä tai rekisteröitävien tietojen säilytysaika. Esitykseen sisältyvällä väestötietolain 23 §:ää koskevala ehdotuksella ajanmukaistettaisiin kuitenkin väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuden käyttöalaa niin, että se parantaisi väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjän mahdollisuuksia käyttää hyväksi moderneja sähköisiä tiedonvälitysketjoja sekä näin tehostaa tietojensaantia muilta viranomaisilta ja osaltaan varmistaa järjestelmään talletettujen tietojen oikeellisuus.

Voimassaolevan lain yksityiskohtaiset säännökset siitä, mitä tietoja on oikeus muilta viranomaisilta saada, edellyttävät sitä, että säännöksiä muutetaan aina, kun toiselta viranomaiselta tarvitaan muitakin kuin säännöksessä lueteltuja tietoja. Säännöstä on muutettava silloinkin, kun väestötietolain nojalla rekisterinpitäjällä on jo lakiin perustuva oikeus tallettaa kyseiset tiedot väestötietojärjestelmään. Sääntely aiheuttaa hallinnollista taakkaa ja estää sen, että tietoja voitaisiin tarkastaa niiden luotettavuuden varmistamiseksi toisen viranomaisen rekisteristä tehokkaasti sekä kustannuksiltaan ja hallinnolliselta menettelyltään kevyemmin. Samalla rekisterienvälisen tietojen oikeellisuuden ja toisiaan vastaavuuden – ja samalla rekisteröidyn oikeusturvan – varmistaminen saattaa heiketä. Ehdotetulla säännöksellä on vaikutusta myös esimerkiksi nyt ehdotettuun kotikuntalain muutokseen, jonka mukaan ennen henkilön merkittämistä väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa olevaksi, on rekisterinpitäjän tarkastettava muilta viranomaisilta tietoja henkilön mahdollisesta elossa olost ja asumisesta. Mikäli säännös tietojensaantioikeudesta on erittäin joustamaton ja yksityiskohtainen, on mahdollista, että rekisterinpitäjän tarkastus- ja tietojensaantioikeus muun muassa tämän säännöksen soveltamisessa vaikeutuu olennaisesti ja vaikuttaa kielteisesti viranomaisten tietohuoltoon.

Sääntely on merkityksellistä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevan perustuslain 10 §:n kannalta. Sen 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön (esim. PeVL 19/2012 vp, s. 2/I) mukaan lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Lainsäätäjän harkintaa sitoo se, että henkilötietojen suojan

HE 78/2016 vp

kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnissä ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset tietojen luovutettavuus mukaan luettuna sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturva, minkä lisäksi näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 19/2012 vp, s. 2/I, PeVL 35/2004 vp, s. 2/II ja PeVL 51/2002 vp, s. 2/I).

Viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta arvioidessaan perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 62/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 59/2010 vp, s. 4/I).

Väestötietolain 13-17 §:ssä on säädetty tarkkarajaisesti ja yksityiskohtaisesti niistä tiedoista, joita väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa. Vain vähäinen osa näistä tiedoista on luokiteltavissa henkilötietolain mukaisesti arkaluonteisiksi. Väestötietolain säännökset tietojen luovuttamisesta, niiden suojauksesta, säilyttämisestä ja tietoja käsittelevistä henkilöistä ovat yksityiskohtaisia ja tarkkarajaisia. Kaikki tietojen käsittelyä koskevat rajoitukset ilmenevät lain 4 luvussa olevista väestötietojärjestelmän tietojen julkisuutta ja luovutusta sekä 5 luvussa olevista tietojen käsittelyn seuranta- ja valvontaa koskevista säännöksistä. Näissä säännöksissä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä tietoturvaan liittyvät seikat ovat keskeisessä asemassa.

Nyt ehdotetun 23 §:n säännöksen mukaan tiedonsaantioikeuden edellytyksenä on, että toisen viranomaisen hallussa olevat tiedot ovat sellaisia, joita väestötietolain nojalla voidaan väestötietojärjestelmään tallettaa ja ne koskevat luovuttavan viranomaisen toimialaa. Tietojensaantioikeutta ei esityksellä näin ollen laajenneta nykyisestään eikä se koske sellaisia tietoja, joista ei olisi säädetty yksityiskohtaisesti lain tasolla. Lisäksi säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että tietojensaantioikeutta käytetään väestötietojärjestelmän tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi ja että tiedot täyttävät tarpeellisuusvaatimuksen järjestelmän ylläpidon tai muun käsittelyn kannalta.

Väestötietolain 18 §:ssä tarkoitettu väestötietojärjestelmän julkinen luotettavuus sekä henkilötietolain 5 §:ssä säädetty huolellisuusvelvoite ja 9 §:n 2 momentissa säädetty virheettömyysvaatimus asettavat vaatimuksia sille, että rekisterinpitäjän on pyrittävä säännönmukaisesti estämään virheellisten, puutteellisten ja epätarkkojen tietojen esiintyminen rekisterissä. Rekisterinpitäjällä on lisäksi aina vastuu tietojen luotettavuuden varmistamisessa, eikä toisen viranomaisen rekisteristä tarkastettuja tietoja voida tallettaa ilman luotettavuudesta varmistumista. Säännös mahdollistaa entistä paremman viranomaisten välisen yhteistyön henkilöiden tietojen oikeellisuuden varmistamisessa, mitä voidaan yksityiselämän suojan ja oikeusturvan kannalta pitää toivottavana kehityssuuntana.

Säännöksessä on otettu huomioon tarkat soveltamisedellytykset sille, että tietojensaantioikeuden käyttäminen edellyttää sitä, että tiedot ovat henkilötietolain 9 §:n 1 momentin mukaisesti tarpeellisia väestötietojärjestelmän ylläpidon tai muun käsittelyn kannalta. Lainsoveltajan kannalta "välttämättömyysvaatimuksen" asettaminen näin tarkkojen muiden käsittelyedelly-

HE 78/2016 vp

tysten lisäksi saattaisi johtaa tilanteeseen, jossa tietojen tarkastaminen rekistereiden välillä osoittautuu tosiasiasa mahdottomaksi tai soveltamiskäytännöltään epäyhdennukaiseksi.

Nämä vaatimukset yhdessä tarkkaan säänneltyjen rekisterinpitäjälle asetettujen luovuttamis-, säilyttämis- ja huolellisuusvelvoitteiden kanssa muodostavat kokonaisuuden, jossa tietojensaantioikeuden laajentamista on voitava pitää perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta hyväksyttävänä. Esityksessä on otettu huomioon henkilötietojen käsittelyä koskevat lainsäädännön asettamat yleiset velvoitteet ja rajaukset sekä perustuslain 10 §:n 1 momentin tulkintaa ohjaava perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytäntö.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto voi antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Esityksessä asetuksen antamiseen valtuuttavia säännöksiä ei ehdoteta muutettaviksi. Esityksessä ehdotetut asetuksenantovaltuudet vastaavat voimassaolevaa sääntelyä ja täyttävät perustuslain asettamat edellytykset. Edellä kerrotun perusteella lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kotikuntalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kotikuntalain (201/1994) 14 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 624/2004, sekä
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 b §, 6 a §:n 2 momentti, 7 a §:n 1 momentti, 7 b §, 7 e §:n 1 momentti, 9, 9 a, 11 ja 15 §, 4 luvun otsikko, 16 ja 17 §, 5 luvun otsikko sekä 18 ja 19 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 b § laissa 1377/2010, 6 a §:n 2 momentti ja 4 luvun otsikko laissa 1650/1995, 7 a §:n 1 momentti laissa 624/2004, 7 b §, 7 e §:n 1 momentti sekä 9, 9 a, 11, 15, 18 ja 19 § laissa 1095/2010 sekä 16 ja 17 § laeissa 624/2004 ja 1095/2010, seuraavasti:

2 §

Kotikunta

Jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhesuhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiintein yhteys.

3 b §

Kotikunnan muuttuminen eräissä tilanteissa

Henkilön kotikunta muuttuu, jos hän muuttaa toiseen kuntaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 60 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa.

6 a §

Väestökirjanpitokunta

Jos Suomen kansalaisella ei ole ollut kotikuntaa Suomessa, hänen väestökirjanpitokuntansa määräytyy äidin, isän tai puolison kotikunnan taikka väestökirjanpitokunnan mukaan mainitussa järjestyksessä. Väestökirjanpitokunta on se kunta, joka hänen saadessaan Suomen kansalaisuuden oli hänen vanhempansa tai puolisonsa kotikunta tai väestökirjanpitokunta. Jos vanhemmilla tai puolisolilla ei ollut tällöin kotikuntaa eikä väestökirjanpitokuntaa Suomessa, väestökirjanpitokunta on Helsinki. Merkintä väestökirjanpitokunnasta tehdään, kun henkilön tiedot merkitään ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään.

HE 78/2016 vp

7 a §

Muutto- ja maastamuuttoilmoitus

Muuttoilmoituksen voi tehdä kirjallisesti, sähköisen viestinnän avulla tai asiakaskäynnin yhteydessä suullisesti. Ilmoitus maahanmuutosta ja maastamuutosta on tehtävä kirjallisesti tai sähköisen viestinnän avulla.

7 b §

Toimivaltainen maistraatti

Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen voi ottaa vastaan mikä tahansa maistraatti. Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan säätää muutto- ja maastamuuttoilmoitusten vastaanottamiseen liittyvien tehtävien jakamisesta maistraattien kesken.

Ilmoitusten johdosta tarvittavat merkinnät väestötietojärjestelmään voi tehdä mikä tahansa maistraatti. Merkinnän tekemiseen liittyvät tehtävät voidaan jakaa maistraattien kesken, jos se on tarpeen toiminnan tehostamiseksi tai alueellisesti tasapainoisen työnjaon aikaansaamiseksi maistraateissa. Tarkemmat säännökset tehtävien jakamisesta voidaan antaa valtiovarainministeriön asetuksella. Merkinnän tehnyt maistraatti vastaa tekemästään merkinnästä.

7 e §

Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen vastaanottamiseen liittyvät tehtävät

Ilmoituksen vastaanottajan on tarkastettava, että ilmoitus sisältää 7 a §:n 3–5 momentissa tarkoitetut tiedot. Jos ilmoituksen vastaanottaja on muu kuin maistraatti, sen on toimitettava ilmoituksen sisältämät tiedot viivytyksettä 7 b §:n 2 momentissa tarkoitetulle maistraatille.

9 §

Kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän tekeminen

Kun 7 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tullut maistraatille, sen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoituksen vastaanottamisesta tehtävä väestötietojärjestelmään ilmoituksen mukainen merkintä kotikunnasta ja siellä olevasta asuinpaikasta, tilapäisestä asuinpaikasta taikka merkittävä Suomen kansalaiselle väestökirjanpitokunta ulkomaille tapahtuneen vakinaisen muuton perusteella.

Jos maistraatti on saanut muulta kuin henkilöltä itseltään tiedon kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan muuttumisesta taikka tiedon vakinaisesta muutosta ulkomaille, se voi tehdä tämän tiedon mukaisen merkinnän väestötietojärjestelmään, jos on ilmeistä, että tietoa voidaan pitää luotettavana.

Jos maistraatilla on syytä epäillä 1 tai 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ilmoitettuja tietoja ilmeisen virheelliseksi taikka jos ilmoitus on puutteellinen tai muuten sellainen, ettei sen perusteella voi tehdä luotettavaa merkintää, maistraatin on tarvittaessa pyydettävä lisäselvitystä kolmen arkipäivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta.

9 a §

Kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä eräissä tapauksissa

Jos henkilöllä ei ole asuntoa, hänet merkitään väestötietojärjestelmään kunnassa vailla vakinaista asuntoa olevaksi. Jos asuinpaikan osoitetta ei voida pitää luotettavana, väestötietojärjestelmään voidaan merkitä vain kotikunta.

Jos rekisterinpitäjä ei voi saada tietoa henkilön asuinpaikasta tai hänen oleskelustaan Suomessa, henkilö voidaan merkitä väestötietojärjestelmässä tietymättömissä olevaksi. Jos henkilön asuinpaikasta tai hänen oleskelustaan Suomessa ei ole saatu tietymättömissä olevaksi merkitsemisen jälkeen viimeksi kuluneen kahden kalenterivuoden aikana tietoa, henkilö voidaan merkitä väestötietojärjestelmään vailla kotikuntaa olevaksi. Maistraatin on ennen vailla kotikuntaa olevaksi merkitsemistä selvitettävä elossa oloa ja asumista koskevia tietoja kyseisestä henkilöstä muilta viranomaisilta, joilla voidaan arvioida olevan elossa oloa ja asumista koskevia ajantasaisia tietoja.

Muuttoilmoituksen johdosta tarvittavat merkinnät väestötietojärjestelmään voidaan tehdä suoraan ilmoituksen perusteella, jos ilmoitus koskee muuttoa asuinpaikasta toiseen samassa kunnassa. Edellytyksenä on kuitenkin, että merkintä voidaan tehdä ilman lisäselvityksiä ja tietojen virheetön rekisteröityminen voidaan varmistaa teknisin tarkastuksin.

11 §

Kotikuntamerkintää koskeva hallintopäätös

Jos maistraatin tekemä kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä poikkeaa asianomaisen henkilön ilmoittamasta tai jos merkintää ei ole 9 §:ssä tarkoitetun lisäselvityspyynnön jälkeenkään voitu tehdä henkilön pyynnön mukaisesti taikka jos merkintä on tehty muulta kuin muuttajalta tai hänen perheenjäseneltään saatujen tietojen perusteella, maistraatin on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä kirjallinen päätös ja ilmoitettava asianomaiselle ratkaisustaan ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua.

15 §

Kuuleminen

Jos ilmoituksen muutosta on tehnyt alle 15-vuotias lapsi, maistraatin on varattava lapsen huoltajille tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta. Jos ilmoituksen on tehnyt 15–17-vuotias henkilö, maistraatin on tarvittaessa varattava hänen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta. Jos ilmoituksen on tehnyt alle 18-vuotiaan henkilön puolesta hänen mukanaan muuttava perheenjäsenensä, maistraatin on varattava tarvittaessa hänen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta.

4 luku

Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku

16 §

Oikaisuvaatimus

Tämän lain 11 §:ssä tarkoitettuun ratkaisuun saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään.

17 §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen sekä 12 §:ssä tarkoitettuun velvoittamista koskevaan ratkaisuun saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Rekisterihallinnon viranomaisen, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Muutoksenhausta uhkasakkoa koskevaan ratkaisuun säädetään uhkasakkolaissa.

5 luku

Virheen korjaaminen

18 §

Kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevan virheen korjaaminen

Väestötietojärjestelmään tämän lain nojalla tehdyn rekisterimerkinnän korjaamiseen sovelletaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain säännöksiä virheen korjaamisesta.

19 §

Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku virheen korjaamista koskevaan ratkaisuun

Virheen korjaamista koskevan päätöksen oikaisuvaatimukseen ja muutoksenhakuun sovelletaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain säännöksiä oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

2.

Laki

väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 7 §:n 1 momentin 6 kohta, 21 §, 23 §:n 1 ja 2 momentti sekä 26, 36, 75 ja 76 §, sellaisina kuin niistä ovat 23 §:n 1 momentti osaksi laeissa 156/2013, 926/2013 ja 145/2014, 23 §:n 2 momentti laissa 145/2014 ja 36 § laissa 156/2013, sekä lisätään 37 §:ään uusi 3 momentti ja lakiin uusi 76 a ja 76 b § seuraavasti:

7 §

Rekisteröinnin kohteet

Väestötietojärjestelmään talletetaan tässä laissa säädettyt tiedot seuraavista rekisteröinnin kohteista:

6) hallinnolliset ja muut vastaavat aluejaot, joista annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

21 §

Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta

Se maistraatti, jonka toimialueen tiedoista on kysymys, päättää yksittäistä henkilöä, kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevan tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään. Väestörekisterikeskus päättää tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien muiden rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään.

Väestörekisterikeskus voi tehdä yksittäistä henkilöä koskevan tiedon lisäämistä koskevan rekisterimerkinnän väestötietojärjestelmään, jos rekisteröity on ilmoittanut tiedon väestötietojärjestelmään tallettamista varten käyttäen väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämiseksi luotua sähköistä asiointipalvelua. Merkinnän tekemisen edellytyksenä on lisäksi, että merkintä voidaan tehdä ilman lisäselvityksiä ja että tietojen virheetön rekisteröityminen voidaan varmistaa teknisin tarkistuksin. Merkinnässä olevan virheen korjaamisesta vastaa se maistraatti, jonka toimialueella ilmoituksen tehneen asuinpaikka on.

Edellä 1 ja 2 momentista poiketen valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tiedon tallettamista ja korjaamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Ennen asetuksen antamista asiasta on kuuluttava Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee.

23 §

Tiedonsaantioikeus viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muilta viranomaisilta 13–17 §:ssä tarkoitettuja tarpeellisia ja näiden viranomaisten toimialaa koskevia tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa, tietojen oikeellisuuden varmistamista ja muuta käsittelyä varten. Tässä pykälässä tarkoitettuja muita viranomaisia ovat:

- 1) tuomioistuimet ja Rikosseuraamuslaitos;
- 2) uskonnolliset yhdyskunnat;
- 3) terveydenhuollon toimintayksiköt ja ammattihenkilöt;
- 4) sosiaalihuollon toimintayksiköt ja ammattihenkilöt;
- 5) kunnan viranomaiset;
- 6) Maanmittauslaitos;
- 7) ulkomaalaishallinnon viranomaiset;
- 8) Verohallinto;
- 9) Kansaneläkelaitos;
- 10) ulkoasianministeriö ja sen toimintayksikkö.

Rekisterinpitäjällä ei kuitenkaan ole oikeutta saada 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, jos 1 momentissa mainitun viranomaisen hallussa olevat tiedot on saatu sellaisen kansainvälisen tietojenvaihtoa koskevan sopimuksen perusteella, joka estää tietojen käytön väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten.

26 §

Tietojen ilmoittaminen

Väestötietojärjestelmään talletettavat tiedot on ilmoitettava rekisterinpitäjälle kirjallisesti, sähköisesti, teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla luotettavalla ja turvallisella tavalla. Väestörekisterikeskus antaa luvan tietojen ilmoittamiseen, jos tiedot ilmoitetaan muutoin kuin kirjallisesti. Luvan antamisen edellytyksenä on, että tietojen ilmoittaja on toimittanut Väestörekisterikeskukselle riittävän selvityksen tietojen suojauksesta.

Väestörekisterikeskus vahvistaa tässä laissa tarkoitettujen ilmoitusten kaavat.

36 §

Turvakielto ja tiedonantovelvollisuus

Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, väestötietojärjestelmään voidaan hakemuksesta tallettaa turvakielto. Sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen laillisen edustajansa tulee hakea turvakieltoa maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistettavalla tavalla. Kun henkilö hakee turvakieltoa, maistraatin on varattava hänelle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettavaksi sellainen yhteysosoite, joka voidaan luovuttaa myös muille kuin 3 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Turvakielto voi ensimmäisen kerran olla voimassa enintään viisi vuotta ja sen voimassaoloa voidaan tämän jälkeen hakemuksesta jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Erityisestä syystä turvakielto voi olla voimassa toistaiseksi. Maistraatin on selvitettävä hakijalle turvakiellon välittömät vaikutukset.

Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, kiellon kohteena olevan henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto saadaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu laissa tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kiellon kohteena olevan henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Turvakielto koskee myös kiellon kohteena olevan henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista, kun kiellon kohteena olevan tietoja luovutetaan väestötietojärjestelmästä.

37 §

Turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittely

Maistraatin on ennen yksittäisten turvakiellon kohteena olevien tietojen luovuttamista tämän lain tai henkilötietolain 26 §:n nojalla muulle kuin viranomaiselle selvitettävä turvakiellon peruste tai kuultava turvakiellon kohdetta tai hänen huoltajaansa. Päätös yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamisesta muulle kuin viranomaiselle on tehtävä kirjallisesti. Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jos turvakiellon kohde tai hänen huoltajansa ei ole vastustanut tietojen luovuttamista.

75 §

Menettely tietoja tallettaessa

Ennen tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään rekisterinpitäjän on varmistuttava tietojen ilmoittajasta, tämän oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja ilmoituksen muusta luotettavuudesta. Rekisterinpitäjän on talletettava tiedot väestötietojärjestelmään ilman aiheetonta viivytystä.

Jos rekisterinpitäjän väestötietojärjestelmään tekemä merkintä poikkeaa rekisteröidyn henkilön ilmoittamasta tai jos merkintää ei ole lisäselvityspyynnön jälkeenkään voitu tehdä rekisteröidyn pyynnön mukaisesti, rekisterinpitäjän on tehtävä kirjallinen päätös ja ilmoitettava rekisteröidylle ratkaisustaan ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua tämän tai muun lain nojalla.

76 §

Tiedon korjaaminen

Rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä oma-aloitteisesti tai sen vaatimuksesta, jonka etua, oikeutta tai velvollisuutta rekisterimerkintä koskee, oikaistava, poistettava tai täydennettävä väestötietojärjestelmässä oleva, käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut tieto. Jos rekisterinpitäjä korjaa omasta aloitteestaan rekisterissä olevaa tietoa, rekisterinpitäjän on ennen tiedon korjaamista tarvittaessa varattava sille, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta merkintä koskee, tilaisuus antaa määräajassa selvitys. Rekisterinpitäjä voi korjata kuitenkin tilaisuutta varaamatta rekisterissä olevan ilmeisen virheen.

Jollei rekisterinpitäjä hyväksy 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta tai jos tietoa korjataan asianosaisen antaman selvityksen vastaisesti, rekisterinpitäjän on tehtävä kirjallinen päätös ja ilmoitettava rekisteröidylle ratkaisustaan ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua.

HE 78/2016 vp

Jos tiedon korjaaminen koskee 10 §:ssä tarkoitettua ulkomaan kansalaista koskevaa rekisterimerkintää, maistraatin on ennen asian ratkaisemista pyydettävä asiasta lausunto Maahanmuuttovirastolta.

76 a §

Oikaisuvaatimus

Tämän lain nojalla tehtyyn hallintopäätökseen saa hakea oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään.

76 b §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Rekisterihallinnon viranomaisen, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Muutoksenhausta uhkasakkoa koskevaan ratkaisuun säädetään uhkasakkolaissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

3.

Laki

verotusmenettelystä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

5 §

Kotikunta

Verovelvollisen luonnollisen henkilön kotikuntana pidetään kuntaa, jossa hänellä on verovuotta edeltäneen vuoden lopussa katsottava olleen kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu asuinpaikka (*vuodenvaihteen kotikunta*). Jos henkilö on kotikuntalain 9 a §:ssä tarkoitettulla tavalla merkitty väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa olevaksi, henkilön kotikuntana pidetään sitä kuntaa, joka viimeksi on ollut hänen kotikuntansa.

HE 78/2016 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Helsingissä 19 päivänä toukokuuta 2016

Pääministeri

Juha Sipilä

Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen

1.

Laki**kotikuntalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kotikuntalain (201/1994) 14 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 624/2004, sekä
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 b §, 6 a §:n 2 momentti, 7 a §:n 1 momentti, 7 b §, 7 e §:n 1 momentti, 9, 9 a, 11 ja 15 §, 4 luvun otsikko, 16 ja 17 §, 5 luvun otsikko sekä 18 ja 19 §, sellaisina kuin niistä ovat 3 b § laissa 1377/2010, 6 a §:n 2 momentti ja 4 luvun otsikko laissa 1650/1995, 7 a §:n 1 momentti laissa 624/2004, 7 b §, 7 e §:n 1 momentti sekä 9, 9 a, 11, 15, 18 ja 19 § laissa 1095/2010 sekä 16 ja 17 § laeissa 624/2004 ja 1095/2010, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

*Kotikunta**Kotikunta*

 Jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhesuhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiinteä yhteys.

 Jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhesuhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiintein yhteys.

3 b §

3 b §

*Kotikunnan muuttuminen eräissä tilanteissa**Kotikunnan muuttuminen eräissä tilanteissa*

Henkilön kotikunta muuttuu, jos hän muuttaa toiseen kuntaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 16 a §:ssä tarkoitetussa tilanteessa.

Henkilön kotikunta muuttuu, jos hän muuttaa toiseen kuntaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 60 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa.

6 a §

6 a §

*Väestökirjanpitokunta**Väestökirjanpitokunta*

 Jos Suomen kansalaisella ei ole ollut koti-

 Jos Suomen kansalaisella ei ole ollut koti-

kuntaa Suomessa, hänen väestökirjanpito-kuntansa määräytyy äidin, isän tai puolison kotikunnan taikka väestökirjanpitokunnan mukaan mainitussa järjestyksessä. Väestökirjanpitokunta on se kunta, joka hänen saadesaan Suomen kansalaisuuden oli hänen vanhempansa tai puolisonsa kotikunta tai väestökirjanpitokunta. Jos vanhemmilla tai puolisoilla ei ollut tällöin kotikuntaa eikä väestökirjanpitokuntaa Suomessa, väestökirjanpito-kunta on Helsinki.

7 a §

Muutto- ja maastamuuttoilmoitus

Muuttoilmoituksen voi tehdä kirjallisesti, *puhelimitse*, sähköisen viestinnän avulla tai asiakaskäynnin yhteydessä suullisesti. Ilmoitus maahanmuutosta ja maastamuutosta on tehtävä kirjallisesti tai sähköisen viestinnän avulla.

7 b §

Ilmoituksen vastaanottava maistraatti

Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen voi ottaa vastaan mikä tahansa maistraatti. Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset muutto- ja maastamuuttoilmoitusten vastaanottamiseen liittyvien tehtävien jakamisesta maistraattien kesken.

kuntaa Suomessa, hänen väestökirjanpito-kuntansa määräytyy äidin, isän tai puolison kotikunnan taikka väestökirjanpitokunnan mukaan mainitussa järjestyksessä. Väestökirjanpitokunta on se kunta, joka hänen saadesaan Suomen kansalaisuuden oli hänen vanhempansa tai puolisonsa kotikunta tai väestökirjanpitokunta. Jos vanhemmilla tai puolisoilla ei ollut tällöin kotikuntaa eikä väestökirjanpitokuntaa Suomessa, väestökirjanpito-kunta on Helsinki. *Merkintä väestökirjanpitokunnasta tehdään, kun henkilön tiedot merkitään ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään.*

7 a §

Muutto- ja maastamuuttoilmoitus

Muuttoilmoituksen voi tehdä kirjallisesti, sähköisen viestinnän avulla tai asiakaskäynnin yhteydessä suullisesti. Ilmoitus maahanmuutosta ja maastamuutosta on tehtävä kirjallisesti tai sähköisen viestinnän avulla.

7 b §

Toimivaltainen maistraatti

Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen voi ottaa vastaan mikä tahansa maistraatti. Valtiovarainministeriön asetuksella voidaan säätää muutto- ja maastamuuttoilmoitusten vastaanottamiseen liittyvien tehtävien jakamisesta maistraattien kesken.

Ilmoitusten johdosta tarvittavat merkinnät väestötietojärjestelmään voi tehdä mikä tahansa maistraatti. Merkinnän tekemiseen liittyvät tehtävät voidaan jakaa maistraattien kesken, jos se on tarpeen toiminnan tehostamiseksi tai alueellisesti tasapainoisen työnjaon aikaansaamiseksi maistraateissa. Tarkemmat säännökset tehtävien jakamisesta voidaan antaa valtiovarainministeriön asetuksella. Merkinnän tehnyt maistraatti vastaa tekemästään merkinnästä.

7 e §

Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen vastaanottamiseen liittyvät tehtävät

Ilmoituksen vastaanottajan on tarkistettava, että ilmoitus sisältää 7 a §:n 3–5 momentissa tarkoitetut tiedot. *Jos ilmoitus tehdään puhelimitse, ilmoituksen vastaanottajan on lisäksi huolehdittava siitä, että ilmoitus täyttää 7 a §:n 2 momentissa säädetty edellytykset.* Jos ilmoituksen vastaanottaja on muu kuin maistraatti, sen on toimitettava ilmoituksen sisältämät tiedot viivytyksettä 9 §:n 4 momentissa tarkoitetulle maistraatille.

7 e §

Muutto- ja maastamuuttoilmoituksen vastaanottamiseen liittyvät tehtävät

Ilmoituksen vastaanottajan on tarkastettava, että ilmoitus sisältää 7 a §:n 3–5 momentissa tarkoitetut tiedot. Jos ilmoituksen vastaanottaja on muu kuin maistraatti, sen on toimitettava ilmoituksen sisältämät tiedot viivytyksettä 7 b §:n 2 momentissa tarkoitetulle maistraatille.

9 §

Kotikuntaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän tekeminen

Kun 7 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tullut maistraatille, sen on tehtävä väestötietojärjestelmään ilmoituksen mukainen merkintä kotikunnasta ja siellä olevasta asuinpaikasta tai tilapäisestä asuinpaikasta taikka merkittävä Suomen kansalaiselle väestökirjanpitokunta ulkomaille tapahtuneen vakinaisen muuton perusteella. *Merkintää ei kuitenkaan saa tehdä, jos ilmoitus on ilmeisesti tosiasioiden vastainen tai puutteellinen taikka muuten sellainen, ettei sen perusteella voi tehdä luotettavaa merkintää. Merkintä on tehtävä tai tarvittavat lisäselvitykset pyydettävä kolmen arkipäivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta. Jos henkilöllä ei ole asuntoa, hänet merkitään väestötietojärjestelmään kunnassa vaila vakinaista asuntoa olevaksi. Jos asuinpaikan osoitetta ei voida pitää luotettavana, väestötietojärjestelmään voidaan merkitä vain kotikunta.*

Jos maistraatti on saanut muulta kuin henkilöltä itseltään kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan muuttumista koskevan tiedon taikka tiedon vakinaisesta muutosta ulkomaille, se voi tehdä tämän tiedon mukaisen merkinnän väestötietojärjestelmään, jos on ilmeistä, että tietoa voidaan pitää luotettavana.

9 §

*Kotikuntaa, **asuinpaikkaa** ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän tekeminen*

Kun 7 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tullut maistraatille, sen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoituksen vastaanottamisesta tehtävä väestötietojärjestelmään ilmoituksen mukainen merkintä kotikunnasta ja siellä olevasta asuinpaikasta, tilapäisestä asuinpaikasta taikka merkittävä Suomen kansalaiselle väestökirjanpitokunta ulkomaille tapahtuneen vakinaisen muuton perusteella.

Jos maistraatti on saanut muulta kuin henkilöltä itseltään tiedon kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan muuttumisesta taikka tiedon vakinaisesta muutosta ulkomaille, se voi tehdä tämän tiedon mukaisen merkinnän väestötietojärjestelmään, jos on ilmeistä, että tietoa voidaan pitää luotettavana.

Jos maistraatilla on syytä epäillä 1 tai 2

Merkintä väestökirjanpitokunnasta 6 a §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tehdään, kun henkilön tiedot merkitään ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään.

Ilmoituksen johdosta tarvittavat merkinnät väestötietojärjestelmään voi tehdä mikä tahansa maistraatti. Merkinnän tekemiseen liittyvät tehtävät voidaan jakaa maistraattien kesken, jos se on tarpeen toiminnan tehostamiseksi tai alueellisesti tasapainoisen työnjaon aikaansaamiseksi maistraateissa. Tarkemmat säännökset tehtävien jakamisesta annetaan valtiovarainministeriön asetuksella. Merkinnän tehnyt maistraatti vastaa tekemästään merkinnästä.

9 a §

Kotikunnassa olevaa asuinpaikkaa koskeva merkintä eräissä tapauksissa

Muuttoilmoituksen johdosta tarvittavat merkinnät väestötietojärjestelmään voidaan tehdä suoraan ilmoituksen perusteella, jos ilmoitus koskee muuttoa asuinpaikasta toiseen samassa kunnassa. Edellytyksenä on kuitenkin, että merkintä voidaan tehdä ilman lisäselvityksiä ja tietojen virheetön rekisteröityminen voidaan varmistaa teknisin tarkistuksin. Merkinnässä mahdollisesti olevan asia- tai kirjoitusvirheen korjaamisesta vastaa se maistraatti, jonka toimialueella ilmoituksen tehneen asuinpaikka on. Virheen korjaamiseen liittyvät tehtävät voidaan kuitenkin siirtää toiselle maistraatille, jos se on tarpeen toiminnan tehostamiseksi tai alueellisesti tasapainoisen työnjaon aikaansaamiseksi maistraateissa. Tarkemmat säännökset tehtävien siirtämisestä annetaan valtiovarainministeriön asetuksella.

momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ilmoitettuja tietoja ilmeisen virheellisiksi taikka jos ilmoitus on puutteellinen tai muuten sellainen, ettei sen perusteella voi tehdä luotettavaa merkintää, maistraatin on tarvittaessa pyydettävä lisäselvitystä kolmen arkipäivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta.

9 a §

Kotikuntaa, asuinpaikkaa ja väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä eräissä tapauksissa

Jos henkilöllä ei ole asuntoa, hänet merkitään väestötietojärjestelmään kunnassa vailla vakinaista asuntoa olevaksi. Jos asuinpaikan osoitetta ei voida pitää luotettavana, väestötietojärjestelmään voidaan merkitä vain kotikunta.

Jos rekisterinpitäjä ei voi saada tietoa henkilön asuinpaikasta tai hänen oleskelustaan Suomessa, henkilö voidaan merkitä väestötietojärjestelmässä tietymättömissä olevaksi. Jos henkilön asuinpaikasta tai hänen oleskelustaan Suomessa ei ole saatu tietymättömissä olevaksi merkitsemisen jälkeen viimeksi kuluneen kahden kalenterivuoden aikana tietoa, henkilö voidaan merkitä väestötietojärjestelmään vailla kotikuntaa olevaksi. Maistraatin on ennen vailla kotikuntaa olevaksi merkitsemistä selvitettävä elossa oloa ja asumista koskevia tietoja kyseisestä henkilöstä muilta viranomaisilta, joilla voidaan arvioida olevan elossa oloa ja asumista koskevia ajantasaisia tietoja.

Muuttoilmoituksen johdosta tarvittavat merkinnät väestötietojärjestelmään voidaan tehdä suoraan ilmoituksen perusteella, jos ilmoitus koskee muuttoa asuinpaikasta toiseen samassa kunnassa. Edellytyksenä on kuitenkin, että merkintä voidaan tehdä ilman lisäselvityksiä ja tietojen virheetön rekisteröityminen voidaan varmistaa teknisin tar-

kastuksin.

11 §

Kotikuntamerkinnästä ilmoittaminen

Jos maistraatin tekemä kotikuntaa tai siellä olevaa asuinpaikkaa koskeva merkintä poikkeaa asianomaisen henkilön ilmoittamasta tai jos merkintä on tehty muulta kuin muuttajalta tai hänen perheenjäseneltään saatujen tietojen perusteella, maistraatin on ilmoitettava asianomaiselle merkinnästä ja siitä, kuinka siinä mahdollisesti oleva asia- tai kirjoitusvirhe voidaan korjata.

11 §

Kotikuntamerkintää koskeva hallintopäätös

Jos maistraatin tekemä kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä poikkeaa asianomaisen henkilön ilmoittamasta tai jos merkintää ei ole 9 §:ssä tarkoitetun lisäselvityspyynnön jälkeenkään voitu tehdä henkilön pyynnön mukaisesti taikka jos merkintä on tehty muulta kuin muuttajalta tai hänen perheenjäseneltään saatujen tietojen perusteella, maistraatin on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä kirjallinen päätös ja ilmoitettava asianomaiselle ratkaisustaan ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua.

14 §

Ilmoitusrikemaksu

Jos muuttava henkilö ei ole noudattanut maistraatin 12 §:n 1 momentin nojalla asettamaa velvoitetta, maistraatin on määrättävä hänen maksettavakseen 50 euron suuruinen ilmoitusrikemaksu. Maksu voidaan jättää määräämättä, jos laiminlyönti on ilmeisesti johtunut muuttajasta riippumattomista syistä taikka jos maksun määrääminen olisi ilmeisen kohtuutonta sairauden tai muun vastavan syyn vuoksi.

Ilmoitusrikemaksua ei saa määrätä alle 15-vuotiaalle.

Ilmoitusrikemaksu on ulosottokelpoinen ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin annettussa laissa (367/61) säädetään.

15 §

Kuuleminen

Jos ilmoituksen muutosta on tehnyt alle 15-vuotias lapsi, maistraatin on varattava lapsen huoltajille tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta. Jos ilmoituksen on

14 §

Ilmoitusrikemaksu

Kumotaan

15 §

Kuuleminen

Jos ilmoituksen muutosta on tehnyt alle 15-vuotias lapsi, maistraatin on varattava lapsen huoltajille tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta. Jos ilmoituksen on

tehnyt 15–17-vuotias henkilö, maistraatin on tarvittaessa varattava hänen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta.

Ennen kuin maistraatti määrää maksettavaksi ilmoitusrikemaksun, sen on varattava asianomaiselle henkilölle tilaisuus antaa määräajassa selvitys asiasta

16 §

Asiavirheen korjaus

Jos 9 ja 10 §:n nojalla tehty kotikuntaa tai siellä olevaa asuinpaikkaa, tilapäistä asuinpaikkaa taikka väestökirjanpitokuntaa koskeva merkintä perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka väärään lain soveltamiseen, merkinnän tehnyt maistraatti voi omasta aloitteestaan tai sen vaatimuksesta, jota merkintä koskee, korjata virheen. Ennen kuin maistraatti korjaa virheen omasta aloitteestaan, sen on varattava sille, jota merkintä koskee, tilaisuus antaa määräajassa selvitys asiasta. Määräajan laiminlyöminen ei ole esteenä virheen korjaukselle.

Jos maistraatti korjaa virheen omasta aloitteestaan asianomaisen henkilön käsityksen vastaisesti tai ei hyväksy hänen tekemäänsä vaatimusta virheen korjauksesta, sen on pyynnöstä annettava asiasta kirjallinen päätös muutoksenhakuosoituksineen.

17 §

Kirjoitusvirheen korjaus

Jos 9 ja 10 §:n nojalla tehdyssä kotikuntaa tai siellä olevaa asuinpaikkaa, tilapäistä asuinpaikkaa taikka väestökirjanpitokuntaa koskevassa merkinnässä on ilmeinen kirjoitusvirhe, sen maistraatin, joka on tehnyt merkinnän, on omasta aloitteestaan tai sen vaatimuksesta, jota merkintä koskee, korjattava virhe.

Maistraatin on ilmoitettava omasta aloitteestaan tekemästään korjauksesta asianomaiselle henkilölle.

tehnyt 15–17-vuotias henkilö, maistraatin on tarvittaessa varattava hänen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta. *Jos ilmoituksen on tehnyt alle 18-vuotiaan henkilön puolesta hänen mukanaan muuttava perheenjäsenensä, maistraatin on varattava tarvittaessa hänen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta.*

16 §

Oikaisuvaatimus

Tämän lain 11 §:ssä tarkoitettuun ratkaisuun saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolainlaissa säädetään.

17 §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimuksesta annettuun ratkaisuun sekä 12 §:ssä tarkoitettuun velvoittamista koskevaan ratkaisuun saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäytölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Rekisterihallinnon viranomaisen, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla, jos kor-

*kein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.
Muutoksenhausta uhkasakkoa koskevaan
ratkaisuun säädetään uhkasakkolaissa.*

18 §

Muutoksenhaku maistraatin ratkaisuun

Asianomainen henkilö saa hakea muutosta maistraatin ratkaisuun uhkasakkoa, ilmoitusrikemaksun määräämistä sekä kotikuntaa ja väestökirjanpitokuntaa koskevan merkinnän korjausta koskevassa asiassa valittamalla siitä siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Kirjoitusvirheen korjausta koskevaan maistraatin ratkaisuun, jolla ei ole hyväksytty virheen korjausta koskevaa vaatimusta, ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

19 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Asianomainen henkilö saa hakea muutosta hallinto-oikeuden 18 §:n nojalla antamaan päätökseen valittamalla siitä korkeimmalle hallinto-oikeudelle siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Kotikunnassa olevaa asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevaan hallinto-oikeuden päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

18 §

Kotikuntaa, asuinpaikkaa tai väestökirjanpitokuntaa koskevan virheen korjaaminen

Väestötietojärjestelmään tämän lain nojalla tehdyn rekisterimerkinnän korjaamiseen sovelletaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain säännöksiä virheen korjaamisesta.

19 §

Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku virheen korjaamista koskevaan ratkaisuun

Virheen korjaamista koskevan päätöksen oikaisuvaatimukseen ja muutoksenhakuun sovelletaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain säännöksiä oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta.

2.

Laki

väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 7 §:n 1 momentin 6 kohta, 21 §, 23 §:n 1 ja 2 momentti sekä 26, 36, 75 ja 76 §, sellaisina kuin niistä ovat 23 §:n 1 momentti osaksi laeissa 156/2013, 926/2013 ja 145/2014, 23 §:n 2 momentti laissa 145/2014 ja 36 § laissa 156/2013, sekä
lisätään 37 §:ään uusi 3 momentti ja lakiin uusi 76 a ja 76 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Rekisteröinnin kohteet

Rekisteröinnin kohteet

Väestötietojärjestelmään talletetaan tässä laissa säädettyt tiedot seuraavista rekisteröinnin kohteista:

Väestötietojärjestelmään talletetaan tässä laissa säädettyt tiedot seuraavista rekisteröinnin kohteista:

6) hallinnolliset ja muut vastaavat aluejaot, joista säädetään tarkemmin valtiovaraministeriön asetuksella.

6) hallinnolliset ja muut vastaavat aluejaot, joista *annetaan tarkempia säännöksiä valtiovoston* asetuksella.

21 §

21 §

Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta

Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta

Se maistraatti, jonka toimialueen tiedoista on kysymys, päättää yksittäistä henkilöä, kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevan tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin tässä laissa säädetään. Väestörekisterikeskus päättää tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien muiden rekisterimer-

Se maistraatti, jonka toimialueen tiedoista on kysymys, päättää yksittäistä henkilöä, kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevan tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään. Väestörekisterikeskus päättää tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien muiden rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojär-

kintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin tässä laissa säädetään.

Edellä 1 momentista poiketen voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää tiedon tallettamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Ennen asetuksen antamista asiasta on kuultava Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee.

23 §

Tiedonsaantioikeus viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten seuraavasti:

1) tuomioistuimelta tieto tuomioistuimen ratkaisusta, joka koskee henkilön siviilisäätyä, perheoikeudellista asemaa, lapsen huoltoa ja sen sisältöä, toimikelpoisuuden rajoitusta, edunvalvontaa ja kuolleeksi julistamista, kiinteistön saantoa, «lainhuutoa» ja käyttöoikeutta sekä Rikosseuraamuslaitokselta tieto henkilön yli kolme kuukautta kestävästä

jestelmään.

Väestörekisterikeskus voi tehdä yksittäistä henkilöä koskevan tiedon lisäämistä koskevan rekisterimerkinnän väestötietojärjestelmään, jos rekisteröity on ilmoittanut tiedon väestötietojärjestelmään tallettamista varten käyttäen väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämiseksi luotua sähköistä asiointipalvelua. Merkinnän tekemisen edellytyksenä on lisäksi, että merkintä voidaan tehdä ilman lisäselvityksiä ja että tietojen virheetön rekisteröityminen voidaan varmistaa teknisin tarkistuksin. Merkinnässä olevan virheen korjaamisesta vastaa se maistraatti, jonka toimialueella ilmoituksen tehneen asuinpaikka on.

Edellä 1 ja 2 momentista poiketen valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tiedon tallettamista ja korjaamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Ennen asetuksen antamista asiasta on kuultava Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee.

23 §

Tiedonsaantioikeus viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muilta viranomaisilta 13–17 §:ssä tarkoitettuja tarpeellisia ja näiden viranomaisten toimialaa koskevia tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa, tietojen oikeellisuuden varmistamista ja muuta käsittelyä varten. Tässä pykälässä tarkoitettuja muita viranomaisia ovat:

1) tuomioistuimet ja Rikosseuraamuslaitos;

oleskelusta rangaistuslaitoksessa;

2) uskonnolliselta yhdyskunnalta, sen seurakunnalta tai muulta paikallisyhteisöltä uskonnonvapauslaissa tarkoitettua yhdyskuntaan liittymistä ja eroamista, nimilaisissa (694/1985) tarkoitettua etu- ja sukunimeä sekä avioliittolaisissa (234/1929) tarkoitettua vihkimistä koskeva tieto;

3) terveydenhuollon toimintayksiköltä ja ammattihenkilöltä tieto lapsen syntymästä, henkilön kuolemasta ja henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta terveydenhuollon toimintayksikössä;

4) sosiaalihuollon toimintayksiköltä ja ammattihenkilöltä tieto lapsen huostaanotosta ja sen lakkaamisesta, lapsen huoltoa koskevasta sopimuksesta ja sen sisällöstä sekä henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta sosiaalihuollon toimintayksikössä;

5) kunnan viranomaiselta 15 ja 16 §:ssä tarkoitettu rakennushanke-, rakennus- ja huoneistotieto sekä tieto rakennustoiminnasta;

6) Maanmittauslaitokselta 14 §:ssä tarkoitettu kiinteistön ja muun rekisteriyksikön yksilöinti- ja tunnistetieto sekä 15 §:ssä tarkoitettu rakennustieto;

7) ulkomaalaishallinnon viranomaiselta Suomen kansalaisuuden saamista, menettämistä ja säilyttämistä sekä ulkomaan kansalaisen henkilöllisyyttä, perhesuhteita ja oleskeluoikeutta Suomessa koskeva tieto;

8) Verohallinnolta henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa ja kiinteistön tai rakennuksen omistajaa koskeva tieto;

9) Kansaneläkelaitokselta henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa koskeva tieto; sekä

10) ulkoasianministeriöltä ja sen toimintayksiköltä ulkomailla asuvan Suomen kansalaisen tai ulkomaan viranomaisen toimintayksikölle ilmoittama tieto, joka koskee rekisteröinnin kohteena olevan henkilön asumista, perheoikeudellista asemaa tai muita väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja.

Edellä 1 momentin 8–10 kohdassa mainitut tiedot on tarkoitettu käytettäväksi väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten.

2) uskonnolliset yhdyskunnat;

3) terveydenhuollon toimintayksiköt ja ammattihenkilöt;

4) sosiaalihuollon toimintayksiköt ja ammattihenkilöt;

5) kunnan viranomaiset;

6) Maanmittauslaitos;

7) ulkomaalaishallinnon viranomaiset;

8) Verohallinto;

9) Kansaneläkelaitos;

10) ulkoasianministeriö ja sen toimintayksikkö.

Rekisterinpitäjällä ei kuitenkaan ole oikeutta saada I momentissa tarkoitettuja tietoja, jos I momentissa mainitun viranomaisen hallussa olevat tiedot on saatu sellaisen kansainvälisen tietojenvaihtoa koskevan sopimuksen perusteella, joka estää tietojen käytön väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten.

26 §

Tietojen ilmoittaminen

Väestötietojärjestelmään talletettavat tiedot on ilmoitettava rekisterinpitäjälle kirjallisesti, sähköisesti, teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla luotettavalla ja turvallisella tavalla. Väestörekisterikeskus antaa luvan tietojen ilmoittamiseen, jos tiedot ilmoitetaan muutoin kuin kirjallisesti. Luvan antamisen edellytyksenä on, että tietojen ilmoittaja on toimittanut Väestörekisterikeskukselle riittävän selvityksen tietojen suojauksesta.

Ennen tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään rekisterinpitäjän on varmistuttava tietojen ilmoittajasta, tämän oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja ilmoituksen muusta luotettavuudesta. Rekisterinpitäjän on talletettava tiedot väestötietojärjestelmään ilman aiheutonta viivytystä.

Väestörekisterikeskus vahvistaa tässä laissa tarkoitettujen ilmoitusten kaavat.

36 §

Turvakielto ja tiedonantovelvollisuus

Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voidaan väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto. Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, tämän henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto voidaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksianton hoitamiseen. Turvakielto koskee myös edellä mainitun henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon

26 §

Tietojen ilmoittaminen

Väestötietojärjestelmään talletettavat tiedot on ilmoitettava rekisterinpitäjälle kirjallisesti, sähköisesti, teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla luotettavalla ja turvallisella tavalla. Väestörekisterikeskus antaa luvan tietojen ilmoittamiseen, jos tiedot ilmoitetaan muutoin kuin kirjallisesti. Luvan antamisen edellytyksenä on, että tietojen ilmoittaja on toimittanut Väestörekisterikeskukselle riittävän selvityksen tietojen suojauksesta.

Väestörekisterikeskus vahvistaa tässä laissa tarkoitettujen ilmoitusten kaavat.

36 §

Turvakielto ja tiedonantovelvollisuus

Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, väestötietojärjestelmään voidaan hakemuksesta tallettaa turvakielto. Sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen laillisen edustajansa tulee hakea turvakieltoa maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistettavalla tavalla. Kun henkilö hakee turvakieltoa, maistraatin on varattava hänelle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettavaksi sellainen yhteysosoite, joka voidaan luovuttaa myös muille kuin 3 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Turvakielto voi ensimmäisen kerran olla voimassa enintään viisi vuotta ja sen voimassaoloa voidaan tämän jälkeen hakemuksesta

kohteena olevista tiedoista, kun hänen tietojaan luovutetaan väestötietojärjestelmästä.

Sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen laillisen edustajansa tulee hakea turvakieltoa maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistetavalla tavalla. Kun henkilö hakee turvakieltoa, maistraatin on varattava hänelle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettavaksi sellainen yhteysosoite, joka voidaan luovuttaa myös muille kuin 1 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Turvakielto voi ensimmäisen kerran olla voimassa enintään viisi vuotta ja sen voimassaoloa voidaan tämän jälkeen hakemuksesta jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Erityisestä syystä turvakielto voi olla voimassa toistaiseksi.

Maistraatin on selvitettävä hakijalle turvakiellon välittömät vaikutukset.

jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Erityisestä syystä turvakielto voi olla voimassa toistaiseksi. Maistraatin on selvitettävä hakijalle turvakiellon välittömät vaikutukset.

Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, kiellon kohteena olevan henkilön kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto saadaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu laissa tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kiellon kohteena olevan henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Turvakielto koskee myös kiellon kohteena olevan henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista, kun kiellon kohteena olevan tietoja luovutetaan väestötietojärjestelmästä.

37 §

Turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittely

37 §

Turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittely

Maistraatin on ennen yksittäisten turvakiellon kohteena olevien tietojen luovuttamista tämän lain tai henkilötietolain 26 §:n nojalla muulle kuin viranomaiselle selvitettävä turvakiellon peruste tai kuultava turvakiellon kohdetta tai hänen huoltajaansa. Päätös yksittäisten turvakiellon alaisten tietojen luovuttamisesta muulle kuin viranomaiselle on tehtävä kirjallisesti. Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jos turvakiellon kohde tai hänen huoltajansa ei ole vastustanut tietojen luovuttamista.

75 §

Oikaisuvaatimus

Se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta tämän lain nojalla tehty rekisterimerkintä tai tiedon luovuttamista koskeva päätös tai ratkaisu välittömästi koskee, voi hakea siihen kirjallisesti oikaisua. Oikaisua haetaan Väes-

75 §

Menettely tietoja tallettaessa

Ennen tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään rekisterinpitäjän on varmistuttava tietojen ilmoittajasta, tämän oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja ilmoituksen muusta luotettavuudesta. Rekisterinpitäjän on talle-

törekisterikeskukselta, jos virasto on tehnyt sen kohteena olevan rekisterimerkinnän taikka tiedon luovuttamista koskevan päätöksen tai ratkaisun. Muissa tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa rekisterimerkintää koskevissa asioissa oikaisua haetaan henkilön kotikunnan maistraatilta ja tiedon luovutus päätöstä tai -ratkaisua koskevissa asioissa päätöksen tai ratkaisun tehneeltä maistraatilta. Väestörekisterikeskuksen ja maistraatin on annettava oikaisuvaatimuksen johdosta kirjallinen päätös.

Jos oikaisuvaatimus koskee 10 §:ssä tarkoitettua ulkomaan kansalaista koskevaa rekisterimerkintää, maistraatin on ennen oikaisuvaatimuksen ratkaisemista pyydettävä asiasta lausunto Maahanmuuttovirastolta.

Väestötietojärjestelmään tehdyn kotikuntaa koskevan merkinnän korjaamisesta säädetään kotikuntalaissa.

76 §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Rekisterihallinnon viranomaisella, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla

tettava tiedot väestötietojärjestelmään ilman aiheetonta viivytystä.

Jos rekisterinpitäjän väestötietojärjestelmään tekemä merkintä poikkeaa rekisteröidyn henkilön ilmoittamasta tai jos merkintää ei ole lisäselvityspyynnön jälkeenkään voitu tehdä rekisteröidyn pyynnön mukaisesti, rekisterinpitäjän on tehtävä kirjallinen päätös ja ilmoitettava rekisteröidylle ratkaisustaan ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua tämän tai muun lain nojalla.

76 §

Tiedon korjaaminen

Rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä oma-aloitteisesti tai sen vaatimukselta, jonka etua, oikeutta tai velvollisuutta rekisterimerkintä koskee, oikaistava, poistettava tai täydennettävä väestötietojärjestelmässä oleva, käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut tieto. Jos rekisterinpitäjä korjaa omasta aloitteestaan rekisterissä olevaa tietoa, rekisterinpitäjän on ennen tiedon korjaamista tarvittaessa varattava sille, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta merkintä koskee, tilaisuus antaa määräajassa selvitys. Rekisterinpitäjä voi korjata kuitenkin tilaisuutta varaamatta rekisterissä olevan ilmeisen virheen.

Jollei rekisterinpitäjä hyväksy 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta tai jos tietoa korjataan asianosaisen antaman selvityksen vastaisesti, rekisterinpitäjän on tehtävä kirjallinen päätös ja ilmoitettava rekisteröidylle ratkaisustaan ja mahdollisuudesta hakea siihen oikaisua.

Jos tiedon korjaaminen koskee 10 §:ssä tarkoitettua ulkomaan kansalaista koskevaa rekisterimerkintää, maistraatin on ennen asian ratkaisemista pyydettävä asiasta lausunto

Maahanmuuttovirastolta.

76 a §

Oikaisuvaatimus

Tämän lain nojalla tehtyyn hallintopäätökseen saa hakea oikaisua siten kuin hallintolaisissa (434/2003) säädetään.

76 b §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Rekisterihallinnon viranomaisen, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Muutoksenhausta uhkasakkoa koskevaan ratkaisuun säädetään uhkasakkolaissa.

3.

Laki

verotusmenettelystä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Kotikunta

Kotikunta

HE 78/2016 vp

Verovelvollisen luonnollisen henkilön kotikuntana pidetään kuntaa, jossa hänellä on verovuotta edeltäneen vuoden lopussa katsottava olleen kotikuntalaissa (201/94) tarkoitettu asuinpaikka (vuodenvaihteen kotikunta).

Verovelvollisen luonnollisen henkilön kotikuntana pidetään kuntaa, jossa hänellä on verovuotta edeltäneen vuoden lopussa katsottava olleen kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu asuinpaikka (vuodenvaihteen kotikunta). *Jos henkilö on kotikuntalain 9 a §:ssä tarkoitetulla tavalla merkitty väestötietojärjestelmässä vailla kotikuntaa olevaksi, henkilön kotikuntana pidetään sitä kuntaa, joka viimeksi on ollut hänen kotikuntansa.*
